

”Is anybody listening?”

Andien lento-onnettomuus vuonna 1972 ja eloonjääneiden uskonnollinen tulkinta selviytymisestäään

Linnea Mensalo

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Linnea Mensalo

”Is anybody listening?” Andien lento-onnettomuus vuonna 1972 ja eloonjääneiden uskonnollinen tulkinta selviytymisestään

Sivumäärät: tutkielma 47 sivua

Tutkin kandidaatintutkielmassani vuoden 1972 Andien lento-onnettomuudessa olleiden kokemuksia ja uskonnollisia tulkintoja tapahtumista. Lähestyn aihetta kokemushistoriallisesti käyttäen alkuperäisaineistona eloonjääneiden muistelmia. Tuon taustoitukseksi esille Uruguayn yhteiskunnallista tilaa ja maan suhtautumista roomalaiskatolisuuteen 1950–70-luvuilla ja huomioon onnettomuudessa olleen Old Christians -rugbyjoukkueen uskonnollisen kasvatuksen vaikutusta heidän tavoissaan käsitellä onnettomuuden tapahtumia. Keskeisimpinä tutkimusaineistoina toimivat onnettomuudessa olleen Nando Parradon henkilökohtainen muistelu *Miracle in the Andes* (2006) sekä Piers Paul Readin yleiskuvan tapahtumista antava *Elossa!* (1974).

Tarkastelen aineistoa erityisesti uskonto- ja traumatutkimuksen kautta. Olennaisimpana tutkimuskirjallisuutena Latinalaisen Amerikan uskonnollisuudesta hyödynnän Elina Vuolan teosta *Köyhien Jumala – Johdatus vapautuksen teologiaan* (1991). Tuon tutkimuksessa esille katolisuuteen liittyviä traditioita ja katolisille Latinalaisen Amerikan maille tavanomaisia yhteiskunnallisia normeja. Ympäristön asettamien normien huomioiminen korostuu myös eloonjääneiden tavoissa puida traumaansa. Kulttuurisen traumatutkimuksen käsittelyä tutkimuksessani avustaa Hanna Meretojan artikkeli teoksesta *Lähestymistapoja kirjallisuuteen* (2024).

Käyn läpi tutkielmani aiheita korostaen vaihdellen tiettyjen selviytyneiden muistelmia ja vertailen niitä keskenään sekä kollektiivisen että subjektiivisen näkökulman varmistamiseksi. Lisäksi tarkastelen Andien lento-onnettomuuden käsittelyä mediassa ja julkisuudessa heti onnettomuuden jälkeen sekä myöhemmin. Onnettomuudesta selviytyneiden muistelmien lisäksi käytän tutkimukseni tukena heistä tehtyjä haastatteluita ja artikkeleita. Tuon myös lyhyesti esille Andien lento-onnettomuutta käsittelevää mediaa ja elokuvia. Pyrin korostamaan onnettomuudessa olleiden yhteisöllisyyttä sekä heidän henkilökohtaisten muistelmiensa keskeisyyttä autenttisimpina lähteinä. Tuon myös esille eloonjääneiden keskenään eriävät mielipiteet ja tarkastelen heidän keinojaan käsitellä traumaansa.

Avainsanat: Andien lento-onnettomuus 1972, Uruguay, Etelä-Amerikka, 1970-luku, vapautuksen teologia, kristinusko, roomalaiskatolinen kirkko, kokemushistoria, kulttuurinen traumatutkimus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Andien ihme	4
1.2	Tutkimuskysymys ja alkuperäisaineisto	5
1.3	Tutkimusmenetelmä ja tutkimuskirjallisuus	8
2	”Etelä-Amerikan Sveitsi”? – Uruguay 1950–1970-luvuilla	10
2.1	Sekalaisten seurakuntien Uruguay	10
2.2	Joukkueellinen koulutovereita	12
3	Ikuisuuskyymyksiä Andien anomaliassa	16
3.1	72 päivää ”Kyynelten laaksossa”	16
3.2	Pyhyyttä ja polemiikkia	19
4	Trauman yhdistämät	23
4.1	”Syytetty: Jumala” – Kärsimyksen ongelma jumalakokemuksessa	23
4.2	Nyt ja kuolemamme hetkellä	25
4.3	Aika parantaa haavat	32
5	Loppuluku	42
	Lähteet	43

1 Johdanto

1.1 Andien ihme

Jouluaattona kertoi Uusi Suomi suomalaisille ihmeellisestä pelastumisesta, joka oli kohdannut 10 viikkoa hyytävässä kylmyydessä lumen ja rajuilmojen keskellä viettänyttä ihmisjoukkoa. (Nämä ihmiset olivat niitä, jotka Etelä-Amerikassa Andien vuoristossa sattuneesta lento-onnettomuudesta olivat jääneet henkiin ja jaksaneet kamppailla kolmatta kuukautta hirvittäviä olosuhteita vastaan.) Moni eloonjäänyt kuoli haavoihinsa tai kylmyyteen pelastumisen ihmettä odotellessaan.

Ja pelastus tuli. Mutta sitä ennen oli täytynyt kestää paljon, oli jopa syötävä surmansa saaneen matkakumppanin lihaa.¹

Vuoden 1972 lopulla Etelä-Amerikasta kantautui uutisia joulun alla tapahtuneesta ihmeestä.² Muutamia kuukausia aiemmin lokakuun 12. päivä uruguaylainen lentokone, matkustajinaan alle 30-vuotiaiden nuorten miesten Old Christians -niminen amatöörirugbyjoukkue perheineen ja ystävineen, oli noussut matkaan kohti Chileä. Uruguayn Montevideosta lähtenyt kone ei kuitenkaan koskaan päässyt perille Santiagoon Chileen, sillä se kohtasi äkillisen onnettomuuden ja katosi Argentiinaa ylittäessään Andien lumiseen vuoristoon. Sinnikkäistä etsinöistä huolimatta koneen hylkyä ei onnistuttu löytämään. Kone oli väriltään valkoinen, ja sen löytäminen lumisten vuorten seasta osoittautui sulaksi mahdottomuudeksi.³ Yli kahden kuukauden lohduttomien uutisten ja tuloksettomien etsintöjen jälkeen oli valtava yllätys, kun muuan chileläinen paimen, Sergio Catalan, saapui ratsain kymmenen tuntia kestäneeltä matkaltaan chileläiselle poliisiasemalle Puente Negroon tuoden mukanaan huulipunalla raapustetun paperilapun, jonka hän oli saanut tapaamaltaan kahdelta muukalaiselta lähellä Chilen ja Argentiinan rajaa. Lapussa luki: “Tulen lentokoneesta, joka putosi vuoristoon. Olen Uruguaysta...”⁴

Yhteensä 45 matkustajasta⁵ 16 löytyi hengissä⁶. Kaksi selviytyjistä, 23-vuotias Fernando “Nando” Parrado ja 19-vuotias lääketieteen opiskelija Roberto Canessa, odottivat heidät löytäneen Catalanin kotona apuvoimien saapumista. Kaksikko oli epätoivoisena yrityksenä lähtenyt koneen hyllyltä kävelemään kohti Chileä, ja käveltyään kymmenen päivää he olivat viimein löytäneet apua. Paikalle olivat ehtineet myös toimittajat kameroineen ja mikrofoneineen

¹ *Uusi Suomi* 18.1.1973.

² Parrado 2007, 408.

³ Read 1974, 9.

⁴ Parrado 2007, 399.

⁵ Read 1974, 9.

⁶ Parrado 2007, 398.

- kaikki ihmeissään, ja uteliaina kuulemaan tästä selviytymistarinaa vastoin kaikkia odotuksia. Parrado ja Canessa vastailivat reporttereiden kysymyksiin, ja vähän myöhemmin pelastuspartio suunnitteli lähtöä kohti onnettomuuspaikkaa heidän avustuksellaan noutamaan helikopterilla loputkin selviytyneet kotiin.⁷

Haastattelutallenteella ja valokuvissa näkyy kaksi riutunutta parrakasta miestä, jotka näyttävät siltä, kuin olisivat vanhentuneet kymmeniä vuosia tuon kolmen kuukauden aikana. Heidän silmänsä ovat painuneet syvälle kuoppiinsa, ja kerroksittain puetut villapaidat ja takit roikkuvat väljinä heidän luisevilla kehoillaan. Parrado ja Canessa vastailevat haastattelijalle vaivattomasti, mutta joidenkin kysymysten kohdalla he vaikenevat hetkeksi. Huolimatta traumaattisista tapahtumista, joista he ovat juuri puhuneet, Parrado ja Canessa korostavat tärkeintä olevan, että kaikki on nyt hyvin ja kaikki ovat turvassa. Jouluterveisinä Canessa lähettää perheelleen: “Only our faith in God kept us together like this to live this Christmas.”⁸

Seuraavana päivänä loputkin selviytyneistä saatiin turvaan. Tilanteesta kuvatulla videolla näkyy, kuinka Parrado juoksee välittömästi syleilemään ystäviään heidän astuessaan helikopterista. Myöhemmin Parrado pysyttelee ryhmän lähellä, kuin valpas paimenkoira laumastaan huolehtien sillä aikaa, kun hänen uupuneita ystäviään lääkitään ja ruokitaan.⁹ Selviytyneet viettivät pelastumisen jälkeen aikaa sairaalassa, jossa he pääsivät näkemään jälleen perheitään. Osa heistä avautui perheelleen tapahtumista, joista eivät olleet osanneet löytää toistaiseksi rohkeutta kertoa lehdistölle.¹⁰ Selviytyneiden löytymisestä uutisoitiin välittömästi, mutta esimerkiksi Suomessa *Uusi Suomi* kertoi vasta muutamia päiviä myöhemmin tämän “Joulun ihmeen”¹¹ tarkemmista tapahtumista.¹² Toivuttuaan ensin jonkin aikaa pelastuneet päättivät kollektiivisesti kertoa lehdistötilaisuudessa, mitä kaikkea he todella joutuivat kokemaan.¹³

1.2 Tutkimuskysymys ja alkuperäisaineisto

Tässä tutkielmassa tutkin vuoden 1972 Andien lento-onnettomuuden tapahtumia ja siihen joutuneiden kokemuksia pääasiassa onnettomuuden ajalta, mutta myös sen jälkeen. Tarkastelen

⁷ *Uusi Suomi* 24.12.1972.

⁸ Erwin Perez PR Consultant (kanava): *La Tragedia de Los Andes (1972). Testimonios de Roberto Canessa y nando Parrado, recién rescatados*. 20.9.2016, YouTube.

⁹ @elemenope1949 (kanava): *1972 Andes tragedy rescue footage with interviews*. 6.8.2024, YouTube.

¹⁰ Parrado 2007, 407.

¹¹ Parrado 2007, 408.

¹² *Uusi Suomi* 30.12.1972.

¹³ Read 1974, 339–340.

selviytyneiden muistelmia yksilöllisenä ja yhteisöllisenä kokemuksena ja pyrin avaamaan tapahtumia erityisesti uskonnollisesta ja katsomuksellisesta näkökulmasta. Tutkin, miten Old Christians -rugbyjoukkueen jäsenten ystävyys ja yhteinen kasvatus katolisessa koulussa vaikuttivat heidän ryhmäytymiseensä ja yhteishenkeensä, ja millä tavalla katolinen usko auttoi heitä jaksamaan ja säilyttämään järkensä traumaattisissa oloissa. Taustoitan tutkimusta kertomalla katolisuuden asemasta Etelä-Amerikassa ja Uruguayssa ja käsittelen lisäksi katolisen kirkon ja kulttuurin suhtautumista esimerkiksi synnintuntoon, katumukseen, ihmeisiin ja sakramentteihin. Lisäksi tarkastelen, muuttuiko onnettomuudessa olleiden käsitys ja kokemus uskonnosta tapahtumien aikana ja jälkeen, ja millä tavoin. Valitsemieni alkuperäisaineistojen myötä päätin selviytyneiden suuren määrän vuoksi käsitellä työssäni vain rajattua määrää heistä. Keskityn siis tarkastelemaan tutkimuskysymyksiä pääasiallisesti valitsemieni henkilöiden kokemusten ja muistelmien kautta kuitenkin siten, että annettu esimerkki pystyisi palvelemaan samalla kollektiivistakin kokemusta.

Käytän tutkielmassani kattavasti eri aikaväleillä onnettomuudesta kirjoitettuja kirjoja ja artikkeleita. Nopeasti jo heti onnettomuuden jälkeisenä vuonna 1974 julkaistiin kirja *Elossa!*, jossa kiertävien huhujen lopettamiseksi päätettiin ensimmäistä kertaa kertoa onnettomuuden tapahtumat yksityiskohtaisesti.¹⁴ Kirjan oli kirjoittanut brittiläinen kirjailija Piers Paul Read joka oli saanut apua muun muassa muutamalta uruguaylaiselta lehtimieheltä. Kirjaa tekemässä mukana olleet onnettomuuden osalliset eivät kuitenkaan pitäneet *Elossa!* -kirjaa heidän kokemuksiaan kunnioittavana esityksenä. He kokivat että kirjasta puuttui koko tragediasta selviytymisen ydin; usko ja ystävyys.¹⁵

Toisena kirjana hyödynnän yhden selviytyneen omakohtaista muistelmateosta. Nando Parrado kirjoitti kirjansa *Miracle in the Andes – The true story of surviving 72 days on the mountain against all odds* (2006) vasta vuosikymmeniä myöhemmin, ja se näkyy kirjan pohtivassa sävyssä. Parrado käsittelee kokemuksiaan hyvin filosofisella otteella ja itsesyytöksellinen katumus väistyy armollisemman pohdinnan tieltä. Kirjassaan hän pui nuoren minänsä ajatuksia ja mielipiteitä ja pohtii, miten hänen ymmärryksensä eri asioista on muuttunut hänen vanhetessaan. Parradon kirjan rinnalla hyödynnän myös Roberto Canessan teosta *I had to survive: How a plane crash in the Andes inspired my calling to save lives* (2016), jossa Canessa pohtii Andien kokemuksia pitkän lääkärinuransa kautta.

¹⁴ Read 1974, 5.

¹⁵ Read 1974, 8.

Vuonna 2008 julkaistiin Pablo Viercin kirja *Society of the Snow*, jossa selviytyneiden haastatteluiden pohjalta vuosikymmenien takaista tragediaa käsitellään hienotunteisesti, mutta voimakkaasti. Parradon *Miracle in the Andes* -teoksen tavoin *Society of the Snow* sisältää paljon eksistentiaalista pohdintaa ja on hyvin henkilökohtainen. Vierci on pyrkinyt antamaan kirjassaan tilaa ja kunniaa niin uskon kuin ystävyysvoimalle. Vaikka *Society of the Snow* ei ole suoraan selviytyneiden kirjoittama, valitsin sen aineistoksi, sillä se keskittyy kuvaamaan tragedian osallisia tuntevina ja ajattelevina yksilöinä, ihmisinä ja tovereina. Vierci on selviytyjien lapsuudenystävä, ja suunnitelma kirjan tekemisestä heräsi heillä jo varhain onnettomuuden jälkeen. Parrado ja muut olivat kuitenkin tuohon aikaan sidottuna *Elossa!* -kirjan työstämiseen, ja yhteinen projekti jäi hautumaan vuosikymmeniksi.¹⁶ Parradon ja Viercin kirjat tukevat oivallisesti toistensa kokemushistoriallista näkökulmaa ja tarjoavat tapahtumista monenlaista perspektiiviä. Lähes kaikki onnettomuudesta selviytyneet ovat jossakin vaiheessa kirjoittaneet oman henkilökohtaisen muistelmateoksensa. Päädyin kuitenkin valitsemaan nämä aineistot niiden aikakaudellisen ja tyylillisen monipuolisuuden, sekä potentiaalisen vastakkaisuuden, mutta myös tuen, vuoksi.

Onnettomuudesta on tehty useampia elokuvia, mutta käytän tutkimusaineistoni tukena niistä viimeisintä. Yleisimmin tunnettu versio saattaa olla 1990-luvulla tehty *Elossa!* -kirjan filmatisointi, joka popularisoi Old Christians -joukkueen kokemukset Hollywood -tasolle. Muun muassa Ethan Hawken tähdittämä englanninkielinen *Alive* (1993) tulkitsi Andien tapahtumia fiktiivisenä teoksena.¹⁷ Andien tragedia pääsi kuitenkin kunnolla oikeuksiinsa valkokankaalla vasta vuonna 2023 espanjalaisen J. A. Bayonan ohjaamassa Netflix -tuotannossa *Society of the Snow* (Suom. *Lumen yhdistämät*). Käytän Bayonan elokuvaa tutkimukseni tukena, sillä se pohjautuu uskollisesti Pablo Viercin kirjaan ja tehtiin tiiviinä yhteistyönä selviytyneiden kanssa, joista muutamalla on elokuvassa myös cameo-rooli.¹⁸ Elokuvan rooleihin valittiin vain uruguaylaisia ja argentiinalaisia näyttelijöitä: Ohjaaja Bayona piti erityisen tärkeänä, että elokuva tehtäisiin espanjaksi, sillä kieli on erottamaton osa kulttuurista ja sosioekonomista kontekstia, minkä huomioon ottamista selviytyjien kokemusten kunnollinen ymmärtäminen vaatii.¹⁹ Käyttämäni selviytyneiden muistelmat ovat suomen- ja englanninkielisiä käännöksiä,

¹⁶ Vierci 2008, 353–354.

¹⁷ Chiu 2023, *People* 2.12.2023.

¹⁸ Schofield 2024, *The Times* 13.1.2024.

¹⁹ Jones 2023, *BBC* 22.12.2023.

mutta paikoittain jotkin käsitteet tai sanat on jätetty espanjaksi, tai pyritty selittämään auki lukijaa huomioiden.

1.3 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuskirjallisuus

Andien lento-onnettomuudessa olleiden kokemuksia koskeva aihepiiri on äärimmäisen laaja ja sen moniulotteisten teemojen vuoksi minun oli lähestyttävä aihetta ja lähteitä niin uskonto-tieteen, kulttuurintutkimuksen, kuin psykologian ja traumatutkimuksenkin näkökulmasta. Tästä huolimatta työni on vain pintaraapaisu pyrkimyksessä tuoda esille aiheen laaja-alaisuus, jonka huomiotta jättäminen ei antaisi tapahtumista rehellistä kokemushistoriallista kuvausta. On hyvä huomauttaa, että tutkielmani edellä mainitusti keskittyy tarkastelemaan selviytyjien kokemuksia itse valitsemastani näkökulmasta, enkä halua kuitenkaan poissulkea ihmisen kykyä kokea samasta asiasta muuttuvia ja ristiriitaisia tunteita. Pyrin korostamaan kokemusten muovautuvaa luonnetta, sillä niiden merkityssisältö voi ajan myötä ja eri muuttujien vaikutuksessa elää hyvinkin vahvasti,²⁰ mikä tulee esille vertaillessa selviytyneiden aikaisempia ja myöhäisempiä teoksia. Menneisyys ja nykyisyys eivät ole suljettuja horisontteja, vaan ne määrittyvät uudelleen jatkuvasti suhteessa toisiinsa.²¹

Onnettomuuden läpikäyneiden muistot eivät ole kokemushistoriallisella saralla täysin yksiselitteisesti purettavissa, sillä niihin todennäköisesti liittyy paljon henkisiä lukkoja, traumoja ja negatiivisia tunnetiloja. Andien lento-onnettomuudessa selviytyjät kävivät yhdessä läpi traumaattiset tapahtumat, ja heitä yhdistää pysyvästi yhteinen suljettu kokemus. Onnettomuuden tapahtuessa osalliset ovat olleet hyvin nuoria aikuisia, ja esimerkiksi *Elossa!* -kirja ja varhaiset lehtihaastattelut laittoivat heidät purkamaan traumaattisia kokemuksia tuoreeltaan, ja pukemaan sanoiksi vaikeita tunteita ja ajatuksia ilman aikaa käsitellä niitä ensin rauhassa. Tämä on myöhemmin kaduttanut osaa pelastuneista.

Vaikka *Elossa!* julkaistiin hyvin pian onnettomuuden jälkeen, on sen kyky autenttisena lähteenä pelastuneiden kokemuksesta hatara. Ulkopuolisen kirjailijan muodostama kokonaisuus kerrotuista tapahtumista saattaa antaa kelvollisen yleiskuvan onnettomuuden tapahtumista, mutta ei pysty tarjoamaan siellä olleiden kokemuksista täysin autenttisesta subjektiivisuutta. Andien lento-onnettomuudesta muistetaan useimmiten sen raadolliset puolet, ja monesti eri mediat kertovat aiheesta rakentaen sen yksinomaan kannibalismiteeman ympärille.

²⁰ Kivimäki & Toivo 2022, 70.

²¹ Meretoja 2003, 63.

Aikakauden sanomalehdissä onnettomuus ja kaikkien siihen joutuneiden syvät ja raastavat kokemukset muovataan miltei sieluttomiksi artikkeleiden keskittyessä tungettelevaan makaaberiuuteen tarpeettoman yksityiskohtaisesti.

Kulttuurin ja uskonnollisen taustan vaikutus selviytyjien kokemuksiin ja heidän omaan tulkintaansa on tutkimukseni avainasemassa, joten katson tarpeelliseksi pohjustaa ensimmäisessä käsittelyluvussa lyhyesti Latalaisen Amerikan ja Uruguayn poliittista ja uskonnollista historiaa. Käytän lähteinä 1950–1970-lukuja käsittelevää tutkimusta koskien erityisesti vapautuksen teologiana tunnettua suuntausta ja sen vaikutusta Latalaisen Amerikan kirkkoihin ja yhteiskuntaan. Toisessa käsittelyluvussa syvennyn tarkemmin selviytyjien uskonnollisiin näemyksiin ja kokemuksiin vuorilla tuoden samalla esille Uruguayn yhteiskunnallista asetelmaa. Vapautuksen teologian tutkimisessa johtavana lähteenä toimii Elina Vuolan *Köyhien Jumala – Johdatus vapautuksen teologiaan* (1991).

Kolmannessa käsittelyluvussa tutkin Andien lento-onnettomuudesta selviytyneiden pohdintoja uskosta ja traumasta. Hyödynnän tutkimuksessa keskitysleiriltä selviytyneen Elie Wieselin kirjaa *Yö* (1958). Onnettomuuden uhrien kollektiivisen trauman tarkastelussa käytän kulttuuriseen traumatutkimukseen liittyvää kirjallisuutta, joista tärkeimpänä mainitsen Hanna Meretojan artikkelin “Kulttuurinen traumatutkimus” kirjasta *Lähestymistapoja kirjallisuuteen* (2024). Lisäksi käytän katolisesta kirkosta ja kristinuskosta kertovia teoksia, jotka ovat apuna tarkastellesani uskonnon vaikutusta ihmisen mieleen ja kokemusten tulkintaan. Tässä tukevat muun muassa Elina Vuolan toimittama teos *Eletty uskonto* (2020) sekä uskonnon henkilökohtaista merkitystä käsittelevä *Uskonto ja ihmismieli – Johdatus kognitiiviseen uskontotieteeseen* (2008). Latalaisen Amerikan kulttuurin ja yhteiskunnan normien tutkiminen auttaa tarkastelemaan paremmin onnettomuudesta selviytyneiden kokemuksia ja tapoja, joilla heidän traumaansa kohdeltiin heidän palattuaan kotiin. Selviytyneiden traumaattisia kokemuksia avaessa uskonnollisuuden ja sen psykologisen aspektin huomioiminen on välttämätöntä. Viimeisessä luvussa hyödynnän myös historioitsija Rutger Bregmanin teosta *Hyvän historia – Ihmiskunta uudessa valossa* (2019) tarkastellessani lyhyesti Andien tragedian kaltaisia tapauksia todellisessa elämässä ja populaarikulttuurissa.

2 ”Etelä-Amerikan Sveitsi”? – Uruguay 1950–1970-luvuilla

2.1 Sekalaisten seurakuntien Uruguay

Kristinusko saapui Uruguayn alueelle alkujaan 1600-luvulla espanjalaisten jesuiittojen ja katolilaisten lähetyssaarnaajien mukana.²² Latinalaisen Amerikan maat itsenäistyivät 1800-luvulla, mutta laajoista muutoksista huolimatta katolisuus säilyi.²³ Vaikka 1900-luvulle tultaessa roomalaiskatolisuus oli ollut Uruguayssa yleisin uskonto, uruguaylaisten ei katsottu olevan erityisen uskonnollista kansaa. Tämän poikkeuksen muun Latinalaisen Amerikan rinnalla katsottiin johtuvan siitä, että espanjalaisten kolonisaatio Uruguayssa oli kestänyt vain vähän aikaa, eikä maan kulttuuriin tai arkkitehtuuriin ollut jäänyt siksi vahvoja vaikutteita katolilaisuudesta. Katolista uskoa harjoittivat pääosin vain naiset, kun taas valtaosa miehistä määrittyi agnostikoiksi. 1910-luvun lopulla poliittisten muutosten seurauksena valtio ja katolinen kirkko lakkauttivat vähäisenkin yhteistyönsä, vaikkei kirkon vaikutusvalta politiikassa ollut entuudestaanakaan erityisen suoraa tai merkittävää.²⁴

Uruguayn historia valtion ja roomalaiskatolisen kirkon välillä on ollut vähintäänkin hankala. 1970-luvulle tultaessa Uruguayssa oli monen muun Etelä-Amerikan maan tavoin vallinnut voimakas polarisoituminen. Sodan jälkeisen 1950-luvun lamakauden seurauksena²⁵ työväen katkeruus korruptoituneena pidettyä hallitusta kohtaan oli yltenyt sisällissodaksi, jossa pääosin maatyöläistaustaiset kaupunkisissit ryhtyivät vallankumouksellisissa tarkoituksissa taistelemaan halveksumiaan päättäjiä vastaan. Tupamaro-liikkeeksi kutsutut kapinalliset kävivät taisteluita pääosin huonompiosaisissa kaupunginosissa²⁶ ja esimerkiksi pääkaupunki Montevideon rikkaammat alueet säästyivät suuremmalta harmilta. Montevideossa asui kuitenkin juuri niitä varakkaita karjatilojen omistajia, joiden omaisuutta monet maaseutujen suurtilat olivat,²⁷ ja joita kapinalliset nimenomaisesti syystä vihasivat. Maantieteellisesti Uruguayssa vallinnut luokkajako ilmeni varakkaana kaupungistuneena Etelänä, jossa Montevideokin sijaitsi, sekä köyhempänä Pohjoisena, jossa maaseudun ihmiset elivät huonoissa oloissa. Tupamaro-järjestö otti vahvasti vaikutteita muun muassa Kuuban kommunistisesta kapinallisjoukosta, jota johti vallankumoukselliseksi ikoniksi luonnehdittu marxisti Che Guevara (1928-

²² Pendle 1963, 11.

²³ Vuola 2019, 284.

²⁴ Pendle 1963, 99–101.

²⁵ Read 1974, 13–14.

²⁶ Pohjolainen 1997, 189–190.

²⁷ Pohjolainen 1997, 189.

1967).²⁸ Työläisten aseman puolustamisen lisäksi kommunismin ytimessä paloi ankara viha uskontoa ja kirkkoa kohtaan instituutiona - Uruguay'n kapinalliset tunsivat katkeruutta, sillä he kokivat, ettei kirkko auttanut huonossa asemassa olevia pohjois-uruguaylaisia, vaikka resurssiensa ja oppiensa puolesta se olisi ollut siihen kykenevä ja ennen kaikkea velvollinen. Luokkajakako korostui myös siinä, että suurin osa katolisista kristityistä oli Etelässä asuvia hyväosaisia, eivätkä he olleet tietoisia tai huolestuneita toisella puolella maata tapahtuvista ongelmista ja epäoikeudenmukaisuuksista.²⁹

Lopulta armeija kukisti kommunistisia aatteita ajavan Tupamaro-liikkeen, ja 1970-luvun alussa sotilasdiktatuuri otti vallan Uruguayssa.³⁰ 1960–1970-luvuilla Latinalaisessa Amerikassa vallitsi sotilasdiktatuurien aikakausi, mikä synnytti monissa maissa kitkaa valtion ja kirkon välille. Konservatiivista linjaa puoltava katolinen kirkko ei hyväksynyt sotilashallitusten maallisia aatteita, eikä väkivaltaan ja ihmisoikeusrikkomuksiin johtanutta epädemokraattista toimintaa. Suhtautuminen sotilashallitukseen repi kirkkoa kahtia ja seurauksena muodostui *vapautuksen teologiana* tunnettu aate ja suuntaus, joka oli katolisen kirkon sisäinen uudistusliike. Osa kirkon johdosta myötäili diktaattoreita, mutta vapautuksen teologiaa puoltavat pyrkivät vastustamaan sotilashallituksia ja ensisijaisesti ajamaan poliittisen melskeen jalkoihin jäävien köyhien asemaa.³¹ Vapautuksen teologian pyrkimys löytää kristillinen ratkaisu konkreettisiin ongelmiin kompuroi klassisen teologian dualistiseen ajatteluun siitä, että viime kädessä vain Jumalalla olisi valta vaikuttaa ihmisen kärsimykseen. Uskonnollisten ja maallisten asioiden erillään pitämiseen vetoaminen nähtiin pitkälti vain kirkon ja Vatikaanin tapana siirtää vastuu muualle, sillä koettiinhan kirkon jo vetäytyneen pois roolistaan valtion tukijana.³² Vapautuksen teologiaa puoltavat kannustivatkin ihmisiä ottamaan ohjat omiin käsiinsä etsiäkseen tien ongelmien ja epäkohtien muuttamiseen.³³

1950–1960-luvulla paavi Pius XII katsoi Latinalaisen Amerikan olevan ateismin leviämisen vuoksi uudelleenevankelioinnin tarpeessa, minkä seurauksena mantereelle matkusti lähetystyöntekijöitä Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta.³⁴ Lähetystyöntekijät perustivat Uruguayhyn uusia kouluja ja seurakuntia.³⁵ Kirkko pyrki myös keksimään vastikkeita marxismista ja

²⁸ Pohjolainen 1997, 190.

²⁹ Gheerbrant 1974, 296.

³⁰ Pohjolainen 1997, 202.

³¹ Vuola 2019, 284–287.

³² Vuola 1991, 109–110.

³³ Vuola 1991, 107.

³⁴ Bethell 1996, 277.

³⁵ Pendle 1963, 101

yhteiskunnan uudistamisesta kiinnostuneille nuorille ja opiskelijoille,³⁶ ja esimerkiksi jesuiittajärjestöt tarjosivat mahdollisuuksia sosiaalityöhön köyhemmillä alueilla.³⁷ 1950-luvulla val-lankumousliikkeen jälkeisen Uruguayn valtionkouluissa yleistyi ateismia painottava opetus-tyyli, ja yleinen uskonnonopetus lakkautettiin, mistä monet katoliset eivät olleet ilahtuneita.³⁸ Pääkaupungissa lastensa kasvatuksesta huolissaan olevat vanhemmat ottivat yhteyttä irlanti-laiseen Kristiveljien veljeskuntaan, ja pyysivät näitä perustamaan katolisiin arvoihin pohjautu-van koulun maan pääkaupunkiin, Montevideoon.³⁹ 9-16-vuotiaille tarkoitettu poikakoulu, Stella Maris College, perustettiin Carrascoon, joka tunnettiin keskimääräistä varakkaampana asuinalueena.⁴⁰ Helluntailaisten, katolisten ja jesuiittojen koulujen opetustyyli olivat yhdistä-västä uskontopainoitteisuudesta huolimatta keskenään erilaisia. Kun esimerkiksi jesuiittojen kouluissa korostettiin älyn harjoittamista, katolisten Kristiveljien tavoite oli poikien luonteen rakentaminen ja sen apuna rugby. Jalkapallo oli Uruguayssa muun Etelä-Amerikan tapaan suosituin urheilulaji, mutta Kristiveljet pitivät sitä liian yksilökeskeisenä pelinä. Rugby sen sijaan hitsasi pelaajista tiivistä ryhmätyötä tekevän yhteisön, jossa ei ollut tilaa eikä tarvetta sooloilulle. Peli ei alkujaan ollut Uruguayssa erityisen tunnettu, mutta Kristiveljet katsoivat sen tukevan katolisessa uskonelämässä tarpeellisia arvoja. Rugby vaati pelaajilta itsekuria, nöyryyttä ja sinnikkyyttä ja opetti heidät kärsimään ja uhrautumaan yhteisen tavoitteen hy-väksi.⁴¹

2.2 Joukkueellinen koulutovereita

Perjantaina 13. lokakuuta, vuonna 1972, varoitetusta huonosta säästä huolimatta ilmavoimilta lainattu Fairchild -kone jatkoi välilaskun jälkeen matkaa kärsimättömien matkustajien pyyn-nöstä. Old Christians -joukkueen matkan määränpäänä siinsi Chilessä pelattava rugbyottelu. Joukkue koostui pääkaupunki Montevideon Carrascon alueella sijainneen katolisen Stella Ma-ris Collegen alumneista. Joukkueen lisäksi koneessa matkusti myös heidän perhettään, ystävi-ään ja muutamia muita. Matkan järjestäjänä toimi joukkueen kapteeni Marcelo Perez del Cas-tillo, jota muut, erityisesti Nando Parrado, arvostivat luotettavana johtajana. Tuolloin vielä 22-vuotias Fernando Parrado oli lähtenyt joukkueensa matkalle äitinsä ja nuoremman

³⁶ Houtart & Pin 1965, 134.

³⁷ Read 1974, 152–153.

³⁸ Pendle 1963, 100–101.

³⁹ Read 1974, 14–17.

⁴⁰ Parrado 2007, 306.

⁴¹ Parrado 2006, 12.

siskonsa Susyn kanssa.⁴² Kirjansa alussa Parradon jokseenkin naiivi ja hyväuskoinen asenne tulee ilmi hänen sokeassa luottamuksessaan auktoriteettien kykyihin hallita asiat hänen puolestaan.⁴³ Uruguaylaisessa kulttuurissa painottuva vanhempien arvostaminen näkyi joukkuelaisten kunnioituksessa ja kuuliaisuudessa opettajia ja perheitään kohtaan. Useimmilla heistä oli ollut lapsuudesta asti lämpimät suhteet vanhempiinsa, minkä jotkut näkivät epätavallisena verrattuna aikakaudelle tyypilliseen sukupolvien väliseen katkeruuteen muualla maailmassa. Suurin osa pojista ei ollut vielä kohdannut tarvetta itsenäistyä, sillä Uruguayssa nuorten aikuisten oli tavallista asua kotona vanhempien luona, kunnes menivät naimisiin.⁴⁴ Moni opiskeli tai teki töitä, mutta perheidensä varallisuuden kannattelemana taloudelliseen ahdinkoon putoaminen pysyi useimmalle epätodennäköisenä ongelmana.⁴⁵

1900-luvun alusta Uruguayn pääkaupunkia Montevideota oli pidetty eurooppalaisten sivistys- ja hyvinvointivaltioiden tasoisena alueena, vaikkeivät maan olot olisivatkaan täysin vastanneet mainettaan.⁴⁶ Montevideon varakkaassa Carrascon naapurustossa asui maan merkittävimpiä poliitikkoja, taiteilijoita ja tilallisia ja monen joukkuelaisenkin perhe omisti karjatilan.⁴⁷ Arvostetun maineensa ja pitkään jatkuneen poliittisen vakautensa vuoksi pientä Uruguayn maata kutsuttiin lempinimellä ”Etelä-Amerikan Sveitsi”. Hyvää mainetta kuitenkin kyseenalaistettiin, sillä suurin osa maasta koostui vähävaraisesta maaseudusta, jota 1950-luvulla Uruguayhyn iskenyt lama kuritti pahimmin.⁴⁸

Uruguay oli muihin Latinalaisen Amerikan maihin verrattuna muutenkin poikkeus, sillä maan asukkaista suurimmalla osalla oli pitkälti eurooppalaiset sukujuuret. 1900-luvun alkupuolella Uruguayhyn saapui Euroopasta paljon maahanmuuttajia.⁴⁹ Esimerkiksi Parradon äiti oli muuttanut maahan Ukrainasta, ja joukkueessa olevien Strauch-serkusten suku oli juuriltaan saksalaisia.⁵⁰ Strauchien perhe omisti karjatilan, ja osa heistä aikoi suuntautua opinnoissaan maatalouteen.⁵¹ Vaikka joukkueesta muutamien vanhemmat olivat aikanaan nähneet paljon vaivaa

⁴² Read 1974, 17–32.

⁴³ Parrado 2006, 20–21, 28–29.

⁴⁴ Read 1974, 15.

⁴⁵ Read 1974, 20.

⁴⁶ Lambert 1967, 212; Pendle 1963, 105.

⁴⁷ Parrado 2007, 303–308.

⁴⁸ Pendle 1963, 102–105.

⁴⁹ Pendle 1963, 6–7.

⁵⁰ Read 1974, 21, 56.

⁵¹ Vierci 2008 (e-kirja), 78.

noustakseen nykyiseen yhteiskuntaluokkaansa, laman vaikutukset eivät kantaneet enää nuorempaan sukupolveen muun maan levottomuuksilta säästyneessä Carrascon naapurustossa.⁵²

Mendozassa vietetyn välilaskun jälkeen Old Christians -joukkueen matka jatkui kohti Chilen Santiagoa. Andien lumisia vuoria ylitettäessä huono sää kuitenkin yltyi, minkä seurauksena kone alkoi rajusti heittelehtiä ja pudota yhä voimakkaammin. Vuorten seinämiä lähestyessä osa koneen siivistä ja rungosta murskaantui palasiksi, ja loput koneesta kyydissään jäljelle jääneet matkustajat liukui läpi lumista vuorenrintettä, kunnes pysähtyi.⁵³ Nando Parrado, joka ei ollut kiinnittänyt istuimensa turvavyötä, oli koneen kattoon paiskautuessaan lyönyt päänsä.⁵⁴ Hän pysyi koomassa kolme päivää, ja luultuaan hänen kuolleen, muut olivat siirtäneet hänet lähelle koneen hyllyn oviaukkoa. Parrado on arvellut, että kenties juuri tämän ansiosta hän selvisi elossa ihmeen kaupalla, sillä ovesta puhaltanut kylmä viima todennäköisesti auttoi tyrehtyttämään verenvuodon ja turvotuksen hänen päässään.⁵⁵ Parradon äiti ja sisko menehtyivät onnettomuuden alussa vammoihinsa, mikä oli Parradolle valtaisa järkytys.⁵⁶

Törmäyksessä rikki mennyttä lentokoneen radiota kokeiltaessa matkustajien avunpyynnöt kaikuivat kuuroille korville.⁵⁷ Pian lentokoneen putoamisen tapahduttua joukkueen kapteeni, Marcelo Perez, otti luontaisen johtajan rooliin, ja jakoi jokaiselle fyysisen kuntosuorituksensa puolesta kykenevälle yhteiseen selviytymiseen vaadittavat tehtävät.⁵⁸ Tyynistä ja vaiteliaista Strauchserkuksista vanhimmat Daniel Fernandez ja Adolfo ”Fito” Strauch olivat Perezin rinnalla joukkueen vanhimpia. Serkuksista nuorin Eduardo Strauch oli ollut lapsuudenystävänsä Perezin kanssa järjestämässä joukkueen matkaa.⁵⁹ Perez pyrki pitämään toivoa yllä vakuuttaen sinnikkäästi, että heidän etsintöjään kyllä jatkettaisiin. Hartaana kristittynä Perez luotti Jumalan huolenpitoon, mikä vakuutti ainakin nuorimpia joukkuelaisia. Hän piilotti huolestuneisuutensa suojellakseen muita eikä antanut heidän epäillä pelastumistaan.⁶⁰ Noin kymmenen päivän kuluttua vuorten vangit kuulivat toimivasta matkaradiosta järkyttävät uutiset; heidän etsintänsä oli tuloksettomiksi todettuna lopetettu. Tämä tieto sai kaikki, erityisesti Perezin, taltaltaan. Matkan järjestäjänä hän koki olleensa syyllinen kaikkeen ja vaipui itsesyytökselliseen

⁵² Lambert 1967, 212; Pendle 1963, 103–105.

⁵³ Read 1974, 36–39.

⁵⁴ Parrado 2007, 309.

⁵⁵ Parrado 2007, 296, 319–320.

⁵⁶ Parrado 2007, 310, 325–326; Parrado 2006, 85–86.

⁵⁷ Parrado 2006, 51.

⁵⁸ Parrado 2007, 321.

⁵⁹ Read 1974, 344; Vierci 2008 (e-kirja), 78.

⁶⁰ Parrado 2007, 321–322.

tilaan. Nähdessään vahvana ja luotettavana ihailmansa esikuvan henkisen romahduksen, Parrado tunsi pettyneensä. Uutisten aiheuttamassa järkytyksen ja vihan puuskassa Perezin hermojen pettäminen näyttäytyi nuoremmalle Parradolle heikkoutena ja kyvyttömyytenä, minkä seurauksena Parrado ensimmäistä kertaa koki kyseenalaistavansa sokeaa luottamustaan auktoriteettien kaikkivoipaisuuteen.⁶¹

⁶¹ Parrado 2007, 340–342; Parrado 2006, 100–102.

3 Ikuisuuskysymyksiä Andien anomaliassa

3.1 72 päivää ”Kyynelten laaksossa”

”Minä en enää tiedä mitä ajatella Jumalasta”, minä sanoin.

”Etkö tunne hänen läheisyyttään?” Carlitos sanoi. ”Tunnen hänen läsnäolonsa täällä hyvin voimakkaana. Katso kuinka levollisen näköisiä ja kauniita vuoret ovat. Jumala on täällä, ja tuntiessani hänen läheisyytensä tiedän olevamme turvassa.”

Ihailin Carlitosin rohkeutta olla niin toiveikas.

”Nando sinä olet vahva”, hän sanoi. ”Sinä selviät. Löydät apua.”

En vastannut mitään. Carlitos alkoi rukoilla.”⁶²

Parrado toteaa kirjassaan, etteivät vuorilla päteneet tavallisen maailman rationaaliset lait, ja kaikki siellä tapahtunut taisteli vastaan loogisuutta, johon ihmismieli normaalisti pyrkii tarautumaan.⁶³ Uruguayn tasaisilla mailla eläeinä vuoristo oli heille tuntematonta ympäristöä.⁶⁴ Uskonnolliset opit, arvot ja säännöt, jotka katolisessa koulussa varttuneilla nuorilla miehillä olivat selkärangassa, mukautuivat vuorten olosuhteissa kullakin erilaisiksi.⁶⁵ Muistelmisaan Parrado nimittää vuorten laaksoa ”kylmäksi helvetiksi”.⁶⁶ Kristillisen opin mukaan edellä mainittu on kuitenkin paikka, jossa Jumalasta ollaan erossa, ja suurin osa vuorilla olleista taas kuvaili tunteneensa Jumalan läsnäolon poikkeuksellisenkin vahvana.⁶⁷ Moni pohti, oliko vuorille päätyminen kenties Jumalan antama koetus.⁶⁸ Onnettomuuteen joutuneiden kokemukset jakautuvat luonnollisesti kaikki omiin yksilöllisiin lokeroihinsa, eikä yhteisestä katolisesta kasvatuksesta huolimatta monellakaan heistä tunnu olleen yksiselitteisesti samankaltaista näkemystä Jumalastakaan.

Parrado kertoo tunteneensa vuorilla eittämättä vahvan läsnäolon, jonkinlaisen ajattomuuden ja ikuisuuden, mutta ei mene takuuseen, että se olisi ollut juuri persoonallinen jumala.⁶⁹ Hän

⁶² Parrado 2007, 357.

⁶³ Parrado 2007, 314–315.

⁶⁴ Parrado 2006, 8.

⁶⁵ Parrado 2006, 100–102, 118.

⁶⁶ Parrado 2006, 38.

⁶⁷ Parrado 2008, 242–243.

⁶⁸ Vierci 2008, 160.

⁶⁹ Parrado 2006, 8, 242–243.

kuvailee heidän olleen vuorten rauhallisuuden keskellä anomalia – poikkeus, josta vuoret pyrkivät eroon.⁷⁰ Andien iättömyys kosketti vuorilla olijoita syvästi, ja monissa selviytyjien kertomuksissa jumalkokemuksiin sekoittuu animismia muistuttavaa tulkintaa. Roberto Canessa pohtii kirjassaan *I had to survive* (2016), kuinka hänen mielessään Jumala oli jakautunut vuorilla ikään kuin kahdeksi. Ensimmäinen oli ulkopuolisen maailman Jumala, joka käskää noudattamaan Kymmentä käskyä, ja kieltää varastamasta tai valehtelemasta. Vuorilla eivät kuitenkaan päteneet tavallisen maailman lait, ja Canessa tunsii siellä toisenlaisen Jumalan läsnäolon. Tämä Jumala oli varta vasten Andien puitteisiin sidottujen rukousten kuulija, kohde ja ymmärtäjä.⁷¹ Suomalainen psykoanalyytikko ja teologi Matti Hyrck tuo esille teoksessaan *Mielen kuvat Jumalasta* hypoteesin ihmisten taipumuksesta muuttuviin jumalamielikuviin, missä ristiriitaisestikin vaihtelevat käsitykset Jumalasta mukautuvat palvelemaan yksilön kulloistakin psyykkistä tilaa. Henkilökohtainen jumalarepresentaatio voitaisiin siis nähdä elämäntilanteen ja mielikuvamaailman muokattavissa olevana ilmiönä. Esimerkiksi tarpeen vaatiessa ihminen saattaa henkistä turvaa kaivatessaan siirtää ankaran ja rankaisevan jumalaku- van tilalle armahtavan Jumalan, jolle vanhemman kaltaisena hahmona voi purkaa vaikeita tunteita ja huolia.⁷²

Jumalan äänen kuuleminen tai läsnäolon aistiminen on hyvin tavanomainen ihmismielen suo- jausmekanismi epätoivoisissa tilanteissa, joissa normaalin järkeilyn rajat eivät enää pysty vastaanottamaan mieltä painaviin kysymyksiin.⁷³ Kuoleman läheisyyteen joutuessa ihmisestä usein kaivautuu esille uskonnollinen puoli, vaikkei hän välttämättä olisi elämänsä aikana erityisen tunnustuksellinen ollutkaan. Kaikkivoipaan tahoon tukeutuminen voi myös ilmetä yksinkertaisesti keinona sulkea pois mielessä vaivaavat huolet ja epäilyt, ja siirtää huolehtimisen vastuu ulkopuoliselle tekijälle.⁷⁴ Esimerkiksi yhdessä rukoileminen toimi selviytyjille keinona ylläpitää rutiinia, yhteishenkeä ja toivoa. Vaikka kaikki eivät olleet yhtä luottavaisia ulkopuolisen avun, ei Jumalan eikä ihmisenkään, kykyihin, he eivät halunneet ottaa pois toisilta si- nänään vaaratonta tapaa pärjätä henkisen taakan kanssa.⁷⁵

⁷⁰ Parrado 2006, 43–44.

⁷¹ Canessa 2016, 27–28.

⁷² Lange 2008, 184.

⁷³ Kouri 2008, 168.

⁷⁴ Kouri 2008, 168.

⁷⁵ Read 1974, 166.

Vuorilla ollessaan selviytyjät tapasivat ennen nukkumaanmenoa lukea yhdessä rukouksia rukousnauhan eli ruusukon ohjaamana.⁷⁶ Olennaisimmaksi niistä nousee esille Ave Maria -rukous, jota yhtenä katolisen kirkon tärkeimmistä rukouksista on tapana lukea erityisesti kuoleman lähestyessä. Rukouksen sanat ”Pyhä Maria, Jumalan äiti, rukoile meidän syntisten puolesta nyt ja kuolemamme hetkellä” pyytävät apua ja lohdutusta toivottomassa hädässä sekä rohkeutta viimeiseen koitokseen.⁷⁷ Tutkimusten mukaan rukoilemisella on katsottu olevan positiivisia fysiologisia vaikutuksia. Alkujaan Euroopassa ristiretkien aikaan kehitetty Ave Maria -rukous omaksui piirteitä itämaisen kulttuurin joogatekniikoista. Niin joogamantrat kuin rukoileminen hidastavat hengitystä ja sydämensykeä.⁷⁸ Ahdistuksen- ja stressinhallinnassakin käytetyt hengitysharjoitukset pyrkivät rauhoittamaan mielen ja kehon negatiivisia emootioita keskittämällä huomion hengityksen tasaamiseen. Vuoriston korkean ilmaston ja sen vähäisen hapen vuoksi ihmisen hengitys tihenee automaattisesti.⁷⁹ Ruusukon lukeminen vei ajatukset muualle, ja hengityksen syventyessä hapen saanti lisääntyi samalla, kun sen puutteesta johtunut huimaus ja pahoinvointi vähenivät, ja keho rauhoittui. Katolisessa uskossa Neitsyt Maria nähdään ymmärtäväisenä ja rakastavana äitihahmona, ja siksi hänet usein koetaan lähestyttävänä esirukoilijana Jumalan ja ihmisen välillä. Vanhempiansa hoivissa asuneille nuorille miehille Neitsyt Marian rukoileminen saattoi tuoda lohdullista korviketta äidillisestä hoivasta – poikansa ristiinnaulitsemisen takia Marian uskottiin ymmärtävän kärsimystä kokevia.⁸⁰

Selviytyjät alkoivat kutsua vuorten aluetta nimellä ”Kyynelten laakso”.⁸¹ Nimi viittaa Raamatun psalmiin, jossa Jumalan kerrotaan olevan vaikeuksien ja kärsimysten keskellä kulkevien tukena.⁸² Kärsimys on yksi kristinuskon olennaisimmista teemoista. Jeesus kärsi ja kuoli ristillä koko ihmiskunnan puolesta, mistä juontaa juurensa käsite ”ristin kantamisesta” osana uskonelämää.⁸³ Kirjassaan Parrado myöntää, etteivät hän ja hänen etuoikeutetussa elämäntilanteessa kasvaneet ystävänsä tunteneet lainkaan elämässä kohdattavia vastoinkäymisiä tai kärsimyksiä.⁸⁴ Parradon isä oli aikanaan kärsinyt elämässään läpi vaikeudet ja vastoinkäymiset,

⁷⁶ Read 1974, 165–166.

⁷⁷ Stinissen 2006, 153, 164; Vuola 2010, 28, 139.

⁷⁸ Väre, *Yle* 15.11.2005.

⁷⁹ Parrado 2007, 346.

⁸⁰ Read 1974, 166.

⁸¹ Read 1974, 166.

⁸² Psalmi 84:7: “Blessed is the man whose strength is in You, whose heart is set on pilgrimage. As they pass through the Valley of Baca (Valley of tears), they make it a spring.”

⁸³ “Oman ristin kantamisen” katsotaan merkitsevän sitä, että on valmis seuraamaan Jeesusta ja sen myötä sitoutunut ottamaan vastaan elämän kärsimykset sekä vastoinkäymiset ja kestämaan ne. Ks. Hintsala 2020, 124.

⁸⁴ Parrado 2006, 20–21, 38.

jotta hänen lapsillaan ja perheellään olisi hyvä ja turvallinen tulevaisuus.⁸⁵ Parrado pitikin omaa isäänsä niin ikään sijaiskärsijänä, jolle hän luotti henkensä.⁸⁶ Parradon äidistä poiketen isä ei ollut erityisen uskonnollinen, mikä oli sukupolven miehille tyypillistä Uruguayssa.⁸⁷ Vuonna 2006 kuvatussa haastattelussa Parrado kertoo ottaneensa mallia rautakauppaa pitävän isänsä käytännönläheisestä asenteesta; Ongelmien ratkaisemiseksi täytyy hyväksyä tilanteen realiteetit ja edetä askel kerrallaan.⁸⁸ Hänen isänsä oli muistuttanut, etteivät säännöt ja tosiasiat muutu ihmisen tarpeiden mukaan, vaan tämän tehtävä on ymmärtää kyseiset säännöt ja valjastaa ne hyödyksi.⁸⁹

Uskonnollisesti skeptisen Parradon vastakohtina selviytyjistä nousevat esille Liliana ja Javier Methol. Pariskunta oli vahvasti katolinen, ja heidän luottamuksensa Jumalan suunnitelmaan näyttäytyy ehdottomana ja järkkymättömänä. He eivät kyseenalaista kaikkivoivan luojaan tahtoa, eivät edes silloin, kun toinen heistä kuolee. Liliana ja Javier olivat rugbyjoukkuelaisia huomattavasti vanhempia, ja heillä oli jo lapsia. Lilianan äidillinen tuki siirtyikin nuorille pojille, joista osa oli vasta hädintuskin aikuisuuden kylmään maailmaan astuneita.⁹⁰ Parradon kirjassa hän ja Liliana käyvät keskustelua Jumalasta. Liliana tarjoaa lempeällä olemuksellaan Parradolle lohtua, mutta hänen puheensa Jumalaan kyseenalaistamatta luottamisesta eivät miestä vakuuta.⁹¹ Javierin ja Lilianan yhteisen matkan päättyessä Lilianan kuolemaan lumivyöryn seurauksensa, Javier on surustaan huolimatta luottavaisin mielin, ja kotiin palattuun hän kertoo lapsilleen, että vaikka heidän äitinsä on nyt taivaassa, ei tämä ole jättänyt heitä.⁹² Javierin suruun liittyvä tyyneys nojaa hänen vankkumattomaan uskoonsa. Traagisetkaan asiat eivät tunnu merkityksettömiltä, jos ne näkee osana Jumalan suurempaa suunnitelmaa.⁹³

3.2 Pyhyttä ja polemiikkia

”Minua vaivaavat niin monet epäilykset”, vastasin.

”Luota epäilyihisi”, Arturo sanoi, ”Jos sinulla on sisua kyseenalaistaa kaikki mitä sinulle on Hänestä opetettu, saatat löytää aidon Jumalan. Hän on lähellä, Nando.

⁸⁵ Vieri 2008 (e-kirja), 392–393; Parrado 2006, 20–21.

⁸⁶ Parrado 2006, 20–21, 70–71, 240.

⁸⁷ Pendle 1963, 101.

⁸⁸ Banff Centre for Arts and Creativity (kanava): *Nando Parrado Interviewed by Geoff Powter (From the 2006 BMFF Program)*. 16.4.2016, YouTube; Parrado 2006, 29.

⁸⁹ Parrado 2007, 307.

⁹⁰ Parrado 2007, 333.

⁹¹ Parrado 2006, 119.

⁹² Vieri 2008, 154.

⁹³ Kouri 2008, 168–169.

Tunnen hänen läsnäolonsa ympärillämme. Avaa silmäsi, niin sinäkin näet Hänet.”
94

Arturo Nogueira oli yksi Stella Maris -koulun kasvateista ja Old Christians -rugbyjoukkeen jäsen. Nogueira oli monien muiden joukkuelaisten tapaan kasvanut Uruguayn pääkaupungin, Montevideon, varakkaammalla alueella Carrascon naapurustossa. Katolisesta kasvatuksesta huolimatta hän erottui aatteidensa ja maailmankatsomuksensa vuoksi joukosta vahvasti.⁹⁵ Nogueira ja hänen kanssaan matkalle mukaan lähtenyt Pedro Algorta opiskelivat yliopistossa taloustiedettä.⁹⁶ 1960-70-luvuilla monet Etelä-Amerikan yliopistot korostivat opetuksissaan yhteiskunnallisten ongelmien tiedostamista, minkä vuoksi yliopisto-opiskelijat olivat usein maan liberaaleinta ja uudistusmielisintä ihmisryhmää.⁹⁷ Katolisen kirkon näkemysten rankan kyseenalaistamisen ohella Nogueira oli vannoutunut marxisti, mikä 1970-luvun Uruguayssa, erityisesti vauraammassa Etelässä, herätti paheksuntaa ja epäluuloisuutta.⁹⁸

Nogueira ja Algorta eivät olleet muulle joukkueelle entuudestaan kovin tuttuja ja heitä kuvailtiin usein vaiteliaksi ja vetäytyväisiksi.⁹⁹ Nogueira oli törmäyksen yhteydessä murtanut molemmat jalkansa ja joutui viettämään aikaansa lentokoneen turvavöistä rakennetussa riippumatossa, jonka lääketieteen opiskelija Canessa oli hänelle tehnyt.¹⁰⁰ Vuorilla Nogueira ei piitannut hienovaraisuudesta, vaikka kyseessä olisi ollut herkästi erimielisyyksiä ja riitaa aiheuttavia kantoja. Miehen tapa haastaa muiden kaavoihin kangistuneita ajatuksia uskonnosta ja politiikasta aiheutti toisissa hermostumista. Nogueira erottui vakaumuksellisesti konservatiivisten katolilaisten keskeltä mustana lampaana, eikä tilannetta auttanut hänen vahva ja provokatiivinen persoonansa. Nogueiran toiminta ajoikin toisia kauemmas hänen seurastaan, sillä hänen anarkistinen asenteensa ei miellyttänyt jo valmiiksi jatkuvan hermostumisen partaalla olevia nääntyneitä miehiä.¹⁰¹

Readin teokseen verrattuna Parrado lähestyy kirjassaan Nogueiraa uteliaasti ja jopa kunnioittaen. Nogueira oli osa joukkuetta, mutta Parrado ei ollut aiemmin tuntenut tätä kovin hyvin. Vaikka Parrado myös kuvailee Nogueiraa hankalaksi luonteeksi, kuunteli hän toverinsa puheita mielellään. Parrado koki Nogueiran sopivana kohteena mielensä sisäisen levottomuuden

⁹⁴ Parrado 2007, 332.

⁹⁵ Parrado 2006, 75–77.

⁹⁶ Read 1974, 149, 151.

⁹⁷ Houtart & Pin 1965, 132.

⁹⁸ Read 1974, 151–154.

⁹⁹ Parrado 2006, 74; Read 1974, 148–149.

¹⁰⁰ Read 1974, 151–152.

¹⁰¹ Read 1974, 153.

purkamiseen, sillä auktoriteetteja ja instituutioita uhmaamaan tottunut Nogueira ei ollut ”Her-
 ran kukkarossa” elämänsä eläneiden tovereidensa kaltainen.¹⁰² Tyynessä Montevideossa poli-
 tiikka oli muun maan ongelmien käsittelyn sijaan keskittynyt lähinnä poliittisten ja kirkollis-
 ten ikuisuuskysymyksien ratkaisemiseen,¹⁰³ mihin Nogueira oli hyvin tyytymätön. Jesuiitta-
 järjestön kautta köyhäinavussa toiminut Nogueira oli nähnyt ja kokenut maansa epäkohtia
 henkilökohtaisesti¹⁰⁴ ja naiivin optimistisuuden puuttuminen nurinkurisesti rauhoitti Parra-
 doa. Parrado kävi Nogueiran kanssa keskusteluita erityisesti Jumalasta. Nogueira oli käytän-
 nössä eronnut kirkosta ja perinteisestä katolisesta uskosta, mutta hänen pohdintansa Jumalan
 olemassaolosta kiehtoivat uskonkriisin kanssa painivaa keskustelukumppania. Nogueira haas-
 toi katolisen kirkon käsitystä Jumalasta, mutta uskosta luopumisen tai lapsena opitun jumalkä-
 sityksen omaksumisen sijaan hän kannusti Parradoa löytämään vastauksen hengellisiin kysy-
 myksiinsä itse.¹⁰⁵

Nogueiran näkemykset myötäilevät vahvasti vapautuksen teologian aatteita. Teoksessaan
Köyhien jumala (1991) Elina Vuola korostaa uskonnollisuuden merkitystä Etelä-Amerikan
 ihmisille. Parradon käymä pohdinta viattomien kärsimisestä on pitkään ollut yleinen uskon-
 nollisen kriisin aiheuttaja laajojen yhteiskunnallisten epäkohtien keskellä eläville Latinalaisen
 Amerikan kristityille. Köyhien ja kärsivien asemaa puoltava vapautuksen teologia onkin pyr-
 kinyt etsimään vastauksia maailmassa vallitsevaan kärsimyksen ongelmaan.¹⁰⁶ Kysyttäessä
 eräältä eteläamerikkalaiselta vapautuksen teologilta epäileekö hän Jumalan olemassaoloa,
 tämä vastasi: ”En olemassaoloa, mutta läsnäoloa kyllä, joka päivä.” Latinalaisen Amerikan
 kristityille Jumalan olemassaoloa tärkeämpi kysymys on hänen merkityksensä, sillä he ensisi-
 jaisesti hakevat uskosta ja kirkosta vastauksia elämän kysymyksiin ja ongelmiin.¹⁰⁷ Toisen pe-
 rulaanin vapautuksen teologin mukaan teologian tehtävä on niin sanotusti Karl Marxia mu-
 kaillen ”muuttaa maailmaa, ei pelkästään selittää sitä”.¹⁰⁸

Vuorilla Parrado kohtasi asioita, jotka eivät hänen näkökulmastaan pystyneet noudattamaan
 rakastavan Jumalan antamia lupauksia, ja hän piti Nogueirasta juuri siksi, että tämä uskalsi
 epäillä. Vuorten ennalta-arvaamaton luonne ei noudattanut heidän tuntemiaan sääntöjä, eikä
 siksi antanut tilaa varmuudelle. Nähdessään uskoonsa tukeutuneen kapteeni Perezin murtuvan

¹⁰² Parrado 2006, 74–75.

¹⁰³ Lambert 1967, 213

¹⁰⁴ Read 1974, 152–153.

¹⁰⁵ Parrado 2007, 75–77.

¹⁰⁶ Vuola 1991, 71–73.

¹⁰⁷ Vuola 1991, 72.

¹⁰⁸ Vuola 1991, 64.

paineen alla Parrado ymmärsi, että liika luottamus Jumalan johdatukseen konkreettisen toiminnan sijaan voi tällaisessa tilanteessa ainoastaan kääntyä heitä vastaan ja pahimmillaan koitua kuolemaksi.

Selviytyjät onnistuivat hieman myöhemmin löytämään koneen pyrstön, joka oli törmäyksen yhteydessä sinkoutunut kauemmas muista osista. Pyrstöstä löytynyttä radiota korjaamaan mukaan otettiin 20-vuotias Roy Harley, jonka epävarma ja heikko olemus ärsytti Parradoa. Vanhemmiten Parrado on ymmärtänyt, ettei hän todella halveksinut Harleyta, vaan kavahti tämän heikkoutta, jota hän ei silloin itseltään sallinut.¹⁰⁹ Viercin kirjassa Roy Harley'n luku *Is anybody listening?* kertoo tämän tuskallisista pyrkimyksistä korjata koneen radiota vähäisillä insinöörin koulutustaidoillaan. Harleylle oli asetettu kovat paineet, sillä olihan hän jo korjannut aiemmin koneesta löytyneen matkaradionkin.¹¹⁰ Toistuvista yrityksistä huolimatta pyrstön radiosta ei kuitenkaan kuulunut vastausta ja lopulta turhautunut Harley hajotti laitteiston palasiksi.¹¹¹ He olivat omillaan.

Society of snow, eli ”Lumen yhteiskunnaksikin” kutsuttu Andien vuorten armoille joutunut joukko peilaa Uruguayn poliittista henkeä pienoiskoossa. Konservatiivien kristittyjen ja vasemmistolaisten välinen kitka ei kuitenkaan merkinnyt vuorilla mitään. Ainoa varma asia oli kuolema, ja kuolemalle jokainen heistä oli tasa-arvoinen. Kuultuaan matkaradiosta uutiset heidän etsintöjensä loppumisesta Parradon mielessä oli alkanut kyteä päättäväinen ja uhkarohkea suunnitelma vuorilta lähtemisestä. Malttamattomuus oli Parradon heikkous, mutta hän tiesi Perezin sanoissa olleen järkeä; He olivat joukkue ja muut tarvitsivat häntä.¹¹²

¹⁰⁹ Parrado 2006, 139, 146–147, 154.

¹¹⁰ Vierci 2008, 207–215.

¹¹¹ Parrado 2006, 147–152.

¹¹² Read 1974, 140; Parrado 2007, 340–342.

4 Trauman yhdistämät

4.1 ”Syytetty: Jumala” – Kärsimyksen ongelma jumalakokemuksessa

Miracle in the Andes -kirjassaan Parrado kertoo vuorilla käymästään keskustelusta Liliana Metholin kanssa. Onnettomuuden aiheuttamat kuolemat saivat Parradon epäilemään Jumalan avunantoa ja luottamusta. Keskustelussa hän viittaa muun muassa keskitysleireillä kärsineisiin juutalaisiin: Miksi Jumala ei auttanutkaan vaan käänsi selkensä häntä rukoileville?¹¹³ Lento-onnettomuuden ja holokaustin uhrien muistelmista on mahdollista löytää yhtäläisyyksiä. Kummassakin käsitellään traumaa mieltä järkyttävistä kauheuksista, syyllisyyttä omasta selviytymisestä sekä teoksesta ja sen kirjoittajasta riippuen usein joko syvää kiitollisuutta tai katkeruutta Jumalaa kohtaan. Onnettomuus tai keskitysleirien kauhut saivat monet luopumaan uskosta hyvään ja rakastavaan Jumalaan ja jopa kääntymään tätä vastaan. Hyödynnän tutkimuksessa Elie Wieselin kirjaa *Yö* (1958), joka kertoo 15-vuotiaan Wieselin kokemuksista keskitysleirillä.

Elie Wieselin muistelmissa esiintyy raadollinen kohtaaminen, jossa Jumalaa keskitysleirillä etsiville kerrotaan hänen löytyvän hirtettynä hirsipuusta.¹¹⁴ Sekä Andeilla että keskitysleireillä elämän merkityksellisyyden ja tarkoituksellisuuden ympärille rakentuva usko¹¹⁵ tuntui osoittautuvan eettisyyden ja moraalin kompassina hyödyttömäksi. Dilemma kahtia jakautuneesta jumalakäsityksestä ajoi monet heistä uskonnolliseen kriisiin, mikä tiivistyy *Society of the Snow* (2023) -elokuvaversiossa muun muassa Canessan pohdintoihin viitattuun Nogueiran repliikissä:

“Because that God tells me what I’m supposed to do at home. But he doesn’t tell me what to do on the mountain.”¹¹⁶

Vuorilla äitinsä ja sisarensa kuoleman jälkeen Parrado tunsikin vihaa Jumalaa kohtaan.¹¹⁷ Tunteet neuvottomuudesta ja Jumalan hylkäämäksi tulemisesta yhdistävät keskitysleireiltä selviytyneitä Wieseliä ja Andien onnettomuuden Parradoa. Kirjassaan *Yö* Elie Wiesel purkaa keskitysleirillä kokemiensa kauheuksien synnyttämää katkeruutta:

¹¹³ Parrado 2006, 119.

¹¹⁴ Wiesel 1991, 9–10.

¹¹⁵ Vuola 1991, 78.

¹¹⁶ *Lumen yhdistämät* (*Society of the Snow*) 2023. Netflix.

¹¹⁷ Parrado 2006, 76.

Tänään en rukoillut. En kyennyt enää vaikeroimaan. Minä tunsin itseni päinvas-
toin hyvin voimakkaaksi. Minä olin syyttäjä. Ja syytetty: Jumala. Silmäni olivat
avautuneet ja olin yksin, hirvittävän yksin maailmassa, ilman ihmisiä, ilman Ju-
malaa. Ilman rakkautta ja sääliä. En ollut enää mitään muuta, kuin tuhkaa, mutta
tunsin itseni voimakkaammaksi kuin tuo Kaikkivaltias johon olin niin kauan sito-
nut elämäni.¹¹⁸

Tultuaan lastatuksi karjavaunuun kymmenien muiden juutalaisten kanssa 15-vuotias Elie
Wiesel ja hänen perheensä joutuivat keskelle tukahduttavaa ja vellovaa paniikkia.¹¹⁹ Junan
tunnelmassa näkyy huomattavasti samankaltaisuuksia Andien lento-onnettomuuden matkusta-
jien ensimmäiseen yöhön vuorilla. Tilanteita yhdistivät pelko ja epätietoisuus nykyhetkestä ja
tulevasta. Lentokoneessa haavoittuneet huusivat tuskissaan ja jotkut toistelivat harhaisia lau-
seita hysteerisesti.¹²⁰ Juutalaisten kuljetuksessa hysteerisesti huutavat saivat osakseen peittele-
mätöntä vihaa ja käskyjä vaieta, sillä kukaan ei halunnut hermostuneisuuden yltyvän kollektiiv-
viseksi paniikiksi. Ahtaat ja epäinhimilliset olot tehostivat koettua shokkitilaa.¹²¹ Keskityslei-
rille kuljetettavat pyrkivät pitämään toivoa yllä viimeiseen asti. Ensimmäisen yön jälkeen kes-
kitysleirillä Elie Wiesel kertoi menettäneensä uskonsa Jumalan apuun. Toivon sammumisen
myötä hänet valtasi läpituokeva väsymys, ja hän kuvailee aistiensa turtuneen täydelliseen vä-
linpitämättömyyteen omasta tai muiden selviytymisestä.¹²²

Niin Parradon kuin Wieselin muistelmien sivuteemana kulkee kertomus aikuistumisesta ja it-
senäistymisestä. Lapsuuden päättää kognitiivinen dissonanssi – ymmärrys siitä, että lapsena
opituista uskon ohjeista ei olekaan hyötyä. Uskonnotutkimuksen mukaan dissonanssi syntyy
tavallisesti henkilön kohdatessa aiempia käsityksiään haastavia tilanteita. Dissonanssin vähen-
tämiseksi ihminen vetäytyy joko epäsuhdan tuottajasta tai koko uskonnosta.¹²³ ”When hope is
lost, the mind protects us with denial”, toteaa Parrado kirjassaan.¹²⁴ Wieseliä tuntemus Juma-
lan hylätyksi tulemisesta pelotti. Päättyessään vangiksi keskitysleirille nuoren pojan elämä sir-
paloitui, sillä häneltä oltiin riistetty kaikki mihin hän oli aiemmin luottanut. Vaikka Wiesel
kirjoitti muistelmansa vasta aikuisena, hänen 15-vuotiaan itsensä uho Jumalaa vastaan muis-
tuttaa vahvasti kapinointia, jota teini-ikäisten on tavallista purkaa vanhemmilleen. Isänsä sai-
rastuessa Wieselin harteille siirtyi kaksinkertainen vastuu¹²⁵, eikä nuorelle pojalle jäänyt

¹¹⁸ Wiesel 1991, 9.

¹¹⁹ Wiesel 1991, 39–42.

¹²⁰ Read 1974, 46–49; Wiesel 1991, 39–42.

¹²¹ Wiesel 1991, 41.

¹²² Wiesel 1991, 54.

¹²³ Mantsinen 2024, 91.

¹²⁴ Parrado 2006, 70.

¹²⁵ Wiesel 1991, 140–150.

muita tunteidenpurkamisen kohteita, kuin katkera ajatus poissaolevasta kaikkivaltiaasta. Parrado on myöhemmällä iällä todennut, että halusi nuorena uskoa oman kristillisen Jumalansa olemassaoloon, koska se antoi hänelle kaipaamaansa varmuutta ja lohtua.¹²⁶ Joukkueen kapteeni Perez oli ollut Parradon mielessä Jumalan hyvyiden ja kyvykkyyden edustaja, ja tämän psyykinen romahdus mursi samalla Parradon aiempaa jumalakuvaa.

Merkityksellisyyteen keskittyvä usko toi osalle lohtua varsinkin läheisen kuollessa, mutta Parradolle ja Wieselille merkityksellisyys tuntui lopulta yhdentekevältä. Wieselin kirjan kuvaus hirsipuussa roikkuvasta Jumalasta saattaa vaikuttaa herjaavalta, mutta todellisuudessa kohtaus käsittelee nuoren pojan teloitusta, jota Wiesel muiden vankien kanssa joutui seuraamaan sivusta.¹²⁷ Nuoren vangin teloittaminen symboloi Wieselille keskitysleirin pimeydessä viattomuuden loppua sekä Jumalan rakkauden ja maailman hyvyiden läksiäisiä. Sekä Wieselin että Parradon oli mielensä suojelemiseksi kanavoitava perheensä menettämisestä koettu suru aggressiiviseksi päättävyydeksi ja kapinaksi. Jumalan sivuun siirtäminen, tai syntipukiksi asettaminen voi antaa voimaannuttavan tuntemuksen siitä, että mahdollisuus elämän kontrolloimiseen on loppujen lopuksi jokaisen omissa käsissä.

4.2 Nyt ja kuolemamme hetkellä

Arturo hymyili valheelleni, “Nando, minä olen valmis. Olen tunnustanut syntini Jumalalle. Sieluni on tahraton. Kuolen puhtain mielin.”

“Mitä sinä nyt selität” minä naurahdin. “Minä luulin, ettet usko sellaiseen Jumalaan, joka antaa syntisi anteeksi.” Arturo katsoi minuun ja onnistui vetämään suunsa heikkoon, itseään vähättelevään virneeseen.

“Tällaisina aikoina”, hän sanoi, “on järkevää ottaa huomioon kaikki vaihtoehdot.”¹²⁸

Kuolemansa kynnyksellä Arturo Nogueiran poliittisesti kriittiset kommentit olivat vaihtuneet poikkeavaan uskonnolliseen kiihkoon. Fyysisesti huonokuntoinen Nogueira vaipui vaihdellen tiedottomaan tilaan, mutta hänen läheisin ystävänsä Pedro Algorta pysytteli hänen lähellä pitäen hänestä huolta rukouksin ja ruumiillisesti. Yhtenä iltana kuumeen kourissa riippumattossaan makaava Nogueira alkoi itkeä: hän kertoi olevansa lähellä Jumalaa. Parradon kirjassa sairas Nogueira välittyi henkisesti epämääräisen poissaolevana, kun hän silmät loistaen

¹²⁶ Parrado 2006, 243.

¹²⁷ Wiesel 1991, 5–10.

¹²⁸ Parrado 2007, 359.

kertoo miltei euforisista uskonnollisista tuntemuksistaan.¹²⁹ *Elossa!* -kirjassa julkaistussa Nogueiran läheisilleen kirjoittamassa kirjeessä hän kertoo katumuksentunteistaan ja jumalapohdinnoistaan.¹³⁰

Andien lento-onnettomuuden tapahtumia ja kokemuksia on tarkasteltava aikakausi- ja kulttuurisidonnaisen linssin kautta, mutta tärkeää selviytyjien kokemuksia lukiessa on myös muistaa ja huomioida heidän nuori ikänsä. Vuonna 2006 Geoff Powter haastatteli Parradoa 34 vuoden takaisista tapahtumista. Muistellessaan onnettomuutta edeltävää aikaa Parrado kertoo nuoruuden optimistisesta asenteestaan: ”When you’re that age, nothing can happen to you – you’re immortal.”¹³¹ Moni joukkuelaisista oli aiemmin elänyt huoletonta nuoruutta vakaavistakin asioista, sillä he eivät olleet elämässään varsinaisesti kohdanneet sellaisia.¹³² Nogueiran älykkyyden ja syvällisen olemuksen taakse helposti unohtuu, että kyseessä oli vasta 21-vuotias nuorukainen, jonka hänen maansa ja läheistensä elämässä myötäeletty kärsimys oli kasvattanut. Aggressiivisen maailmanparantaja- persoonan taustalla eli syvien pohdintojen kuormittama mies, joka oli jo lapsena arvellut kuolevansa nuorena.¹³³

Muiden vuorilla menehtyneiden kaltaisesti Nogueiralta ei ole vuorilla kirjoittamaansa kirjettä lukuun ottamatta jäänyt henkilökohtaista kirjallista lähdemateriaalia, joka valottaisi tarkemmin hänen subjektiivista näkökulmaansa onnettomuuteen. Vaikka on todennäköistä, että Nogueiran kuolemaa edeltävät oireet olisivat olosuhteisiin nähden viitanneet jonkinlaiseen muuntuneeseen tajunnantilaan¹³⁴, ei hänen äkillisen mielenmuutoksensa todellista syytä voi koskaan saada selville. Poliittisista näkemyksistä ei ollut vuorilla apua, joten ei ole järjetön ajatus, että pitkään henkisessä ja ruumiillisessa kärsimyksessä elänyt käytännönläheinen Nogueira olisi etsinyt lohtua lähteestä, jonka tiesi tarjoavan mahdollista apua häneen tilaansa.¹³⁵ Vaikka Nogueiran ajatus Jumalasta ei ollut täysin kristillinen, vaikutti hän lopulta

¹²⁹ Parrado 2006, 135–137.

¹³⁰ Ks. Read 1974, 155.

¹³¹ Baff Centre for Arts and Creativity (kanava): *Nando Parrado Interviewed by Geoff Powter (From the 2006 BMFF Program)*. 16.4.2016, YouTube

¹³² Parrado 2007, 297.

¹³³ Read 1974, 153.

¹³⁴ *Muuntunut tajunnantila* on uskontopsykologisesta näkökulmasta tarkasteltu kehollinen ja neurologinen ilmiö, jossa henkilön tajunta ja ulkopuolinen maailma toimivat hetkellisesti ristiriidassa. Kokemukseen liittyy harhaaistimuksia ja -luuloja, ja sen syntymiselle altistavat yleensä esimerkiksi äärimmäiset lämpötilat, nälkiintyneisyys ja väsymys. Liitännäis-ilmiöinä voi esiintyä myös erilaisia kehostapoistumiskokemuksia, jotka tajunnantutkimuksessa luokitellaan muun muassa kuolemanraajakokemusten kanssa eräänlaiseksi ”korkeammaksi tajunnantilaksi”. Tällaiseen tilaan päätyminen tyypillisiä tuntomerkkejä ovat euforiaa lähentelevä tunne siitä, että on päässyt osaksi jotakin merkittävää totuutta, sekä kyseenalaistamaton usko kokemuksen aitouteen ja vaikutukseen henkilökohtaisessa maailmankatsomuksessa. Ks. Söderholm 2024, 125–133.

¹³⁵ Nogueiran läheisilleen kirjoittaman kirjeen loppuosa: “*Lujuutta. Elämä on raskasta, mutta elämisen arvoista. Kärsimyskin. Rohkeutta.*” Read 1974, 155.

onnelliselta, että saisi pian selville totuuden pohtimastaan jumaluuden mysteeristä. Nogueiran fyysisen tilan heiketessä ryhmän toinen lääketieteen opiskelija Gustavo Zerbino elvytti Nogueiraa, kunnes mitään ei ollut enää tehtävissä. Päästettyään irti peloistaan Nogueira kuoli rauhallisesti kauniina aurinkoisena päivänä ystäviensä Zerbinon ja Algortan huomassa.¹³⁶ Vuorilla vahvimmin uskonnollisten rauhallisuus kuolemaa kohdatessa tukeutui kristilliseen oppiin siitä, ettei kuolema ole kaiken loppu.¹³⁷ Toivo siitä, ettei taivaassa ole enää kärsimystä, auttoi hyväksymään tilanteen todellisuuden.¹³⁸

Vuorillaolijat joutuivat joka hetki elämään kuoleman uhkaavassa läsnäolossa, mikä muokkasi heidän ajattelukyvystään hyvin mustavalkoisen.¹³⁹ Viercin kirjassa *Society of The Snow* (2008) Pedro Algorta vertaa Parradon tavoin vuorilla selviytymistä keskitysleirin vankien kokemuksiin. Andeilla selviytyjät vaipuivat samankaltaiseen fyysisen voimattomuuden ja lohduttoman ympäristön masentamaan mielentilaan, jossa päällimmäisenä ajatuksena kyti jatkuva pelko kuolemasta. Läpätunkevan kylmyyden lisäksi aliravitsemus ja useammalla jonkinlainen vamma tai huono fyysinen tila ja niiden hämähäyttämä mieli pakottivat jokaisen etenemään askel kerrallaan niin ajatuksissa, kuin teoissa.¹⁴⁰ Vietettyään lentokoneen hyllyssä noin kuukauden, heidät yllätti eräänä yönä äkillinen lumivyöry, jonka seurauksena osa siihen asti selviytyneistä menehtyi. Joutuessaan lumivyöryyn alle Parrado ajatteli loppunsa tulleen. Hän ei kokenut uskonnollisia ilmestyksiä, vaan pelkän rauhallisen hiljaisuuden. Tultuaan kaitvetuksi ylös lumen seasta Parrado sai kuulla Liliana Metholin ja monen muun lisäksi joukkueen kapteeni Perezin kuolleen. Tilanne muistutti heitä jälleen siitä, kuinka kuolema todella noudatti järjetöntä satunnaisuutta, eivätkä mitkään valmistautumiset tai suunnitelmat takaisi siltä pelastumista.¹⁴¹

Perezin menehdyttyä vanhimmista pojista muodostui isovelimäisiä hahmoja nuorimmille,¹⁴² mutta pelkkä ikä ei määritellyt vastuuntuntoisuutta. Esimerkiksi 18–19-vuotiaista joukkuelaisista eräällä oli siihen asti ollut kotona lapsenvahti,¹⁴³ kun taas 19-vuotias Roberto Canessa vasta ensimmäisen vuoden lääketieteen opiskelijana joutui vuorilla kannattelemaan valtavan

¹³⁶ Vierci 2008 (e-kirja), 176.

¹³⁷ Ks. Parrado 2006, 162–163.

¹³⁸ Vuola 1991, 79.

¹³⁹ Banff Centre for Arts and Creativity (kanava): Nando Parrado Interviewed by Geoff Powter (From the 2006 BMFF Program). 16.4.2016, YouTube.

¹⁴⁰ Vierci 2008, 177.

¹⁴¹ Read 1974, 118–124; Parrado 2006, 119–122.

¹⁴² Read 1974, 149–151; Vierci 2008 (e-kirja), 301–305.

¹⁴³ Zhussupova 2024, *The Sun U.S.* 10.1.2024.

raskasta vastuuta nuoresta iästään huolimatta. Kirjassaan *I had to survive* (2016) Canessa julistaa päätöksen turvautua tovereidensa syömiseen ”lopullisena hyvästijättönä viattomuudelle”.¹⁴⁴ Ilmausta ”viattomuuden hyvästelystä” voi pitää monitulkintaisena. Lääketieteen opiskelijana Canessa oli tietoinen mitä ravintoaineita ihminen tarvitsi pysyäksensä elossa.¹⁴⁵ Päätös kannibalismista oli viime kädessä jokaisen henkilökohtaisen omatunnon asia, sillä osa epäroï valintaa syntinä, jonka seuraamuksista heillä ei uskonnollisesta näkökulmasta ollut varmuutta.¹⁴⁶ Tavallisesti viattomuus liitetään lapsuuteen ja naiiviuteen, mutta vuorilla raskaan päätöksen tekeminen pakotti jokaisen kohtaamaan asiat järkyttävässä realistisuudessaan. Nuoren Canessan ristiriitainen olemus ja rooli korostuvatkin siinä, että pragmaattisen ja neuvokkaan lääketieteen opiskelijan itseilmaisu ja sosiaaliset taidot eivät kuitenkaan olleet kypsyneet samassa tahdissa, sillä Canessa joutui aikuistumaan sillä sekunnilla, kun heidän lentokoneensa putosi vuorille.

Reilut kaksi kuukautta ahtaassa lentokoneen hyllyssä eläminen tiivistä nuorten miesten keskinäistä ystävyyttä, mutta hellittämättömän stressin ja pelon alaisuudessa jatkuva pakollinen läheisyys aiheutti myös riitoja ja sanaharkkaa. Vaikka esimerkiksi kimeä-ääniseksi ja ärtyisäksi kuvailun Canessan itsepäinen luonne oli omiaan tuottamaan riitatilanteita ja väittelyitä,¹⁴⁷ ei häntä silti voi erehtyä nimittämään itsekkääksi. Canessa koki lujatahtoisuutensa hyödylliseksi ja hänen kykynsä luovaan ajatteluun osoittautui juuri ideaaliksi epätavallisissa olosuhteissa. Maanviljelijöiden ja humanistisuvun vesana Canessa oli oppinut monipuolisten taitojen lisäksi äitinsä jalanjäljissä uhmaamaan yhteiskunnan asettamia sosiaalisia normeja ja sääntöjä.¹⁴⁸ Kirjassaan vanha Canessa myöntää, että syntipukin roolia toimittaneet olivat tasapainoisen ryhmädynamiikan säilyttämiseksi tarpeellisia stressin ja paineen purkamisen kohteita. Kapteeni Perezin kuoleman jälkeen päävastuu siirtyi kolmelle Strauch -serkukselle, jotka olivat joukkueen vanhimpina sekä saksalaisen kasvatuksen saaneina järjestelmällisiä ja oikeudenmukaisia.¹⁴⁹ 24–26-vuotiaiden serkusten tasapainoinen luonne kesti ryhmäläisten tunnepurkaukset, ja heidän tyyneytensä teki heistä luotettavia riitojen sovittelijoita.¹⁵⁰

¹⁴⁴ Canessa 2016, 26.

¹⁴⁵ Parrado 2007, 336.

¹⁴⁶ Read 1974, 100.

¹⁴⁷ Read 1974, 141; Parrado 2007, 349.

¹⁴⁸ Canessa 2016, 14.

¹⁴⁹ Vieri 2008 (e-kirja), 88–90.

¹⁵⁰ Canessa 2016, 25–26.

Vuorilla muusta todellisuudesta eristettyinä selviytyjistä syntyi oma yhteisönsä, jossa normaalin maailman poliittisilla ja yhteiskunnallisilla mielipiteillä ei ollut käyttöä.¹⁵¹ He pyrkivät parhaansa mukaan pitämään positiivista henkeä yllä. Koska vuorilla ei ollut paljoakaan tekemistä, miehet keskustelivat paljon keskenään kuluttaakseen aikaa ja harhauttaakseen ajatuk-sensa pois todellisuudesta.¹⁵² Monet myös polttivat ajankuluksi runsain määrin savukkeita, sillä se lievitti ahdistusta ja näläntunnetta.¹⁵³ Ryhmän nuorimpia olevan Carlitos Paezin huollettomuus ja hyväntuulisuus piristi muita,¹⁵⁴ ja esimerkiksi Javier Methol kertoo *Society of the Snow* -kirjassa, että hän pyrki hauskuuttamaan nuorempia parhaansa mukaan, sillä hän tiesi kuinka tärkeää se oli heidän psyykkeelleen.¹⁵⁵ 25-vuotias Numa Turcatti, jota joukkue ei entuudestaan tuntenut, ystäväystyi muiden kanssa nopeasti, sillä hänen epäitsekäs ja lempeä, mutta määrätietoinen luonteensa loi ympärillä olijoille turvan tunnetta.¹⁵⁶ Vaikka muutama ryhmäläisistä masentui ja syrjäytyi, muut eivät vaihtelevasta turhautumisesta huolimatta hylänneet heitä. Loput tekivät yhteisiä askareita heidänkin puolestaan ja pitivät heistä huolta.¹⁵⁷ Jokainen yritti muistuttaa itseään ja toisiaan syistä pysytellä elossa. Monet tarrautuivat toivoon siitä, että pääsisivät taas näkemään perheensä, ja se valoi heihin voimaa ja rohkeutta jatkaa eteenpäin.¹⁵⁸ Erityisesti Parradon lannistumaton toivo isänsä jälleennäkemisestä esti häntä antamasta periksi.¹⁵⁹

Populaarikulttuurissa tunnetaan monia Andien lento-onnettomuuden kaltaisiin asetelmiin sijoitettuja tarinoita, joissa ihmisen taipumus luisua pahuuteen sen sallivassa tilanteessa esitetään väistämättömänä. Esimerkkeinä tästä mainittakoon toisen maailmansodan jälkeisten kauhujen synnyttämä William Goldingin *Kärpästen herra* (1950) sekä Andien lento-onnettomuutta löyhästi mukaileva sarja *Yellowjackets* (2021-).¹⁶⁰ Kirjassaan *Hyvän historia – Ihmiskunta uudessa valossa* (2019) historioitsija Rutger Bregman haastaa pessimististä ihmiskuvaa ja kannustaa löytämään asioista niiden valoisat puolet. Bregman käyttää esimerkkinä yhteen hiileen puhaltamisesta Lontoon pommituksia. Päättyessään hyökätä Englantiin Hitler ei osannut arvata, että murtumisen ja kaaoksen sijaan Blitz yhdistäisi brittiyhteiskunnan ja vahvistaisi

¹⁵¹ Canessa 2016, 28; Read 1974, 153–154.

¹⁵² Read 1974, 159–166.

¹⁵³ Vieri 2008 (e-kirja), 265–266; Read 1974, 166–167.

¹⁵⁴ Read 1974, 146–147.

¹⁵⁵ Vieri 2008, 159.

¹⁵⁶ Parrado 2006, 100; Vieri 2008, xvii–xix.

¹⁵⁷ Read 1974, 142–143; Parrado 2006, 81–82

¹⁵⁸ Parrado 2006, 128–129.

¹⁵⁹ Vieri 2008 (e-kirja), 419–420; Parrado 2006, 68.

¹⁶⁰ McCluskey 2024, *Time* 5.1.2024

heitä yhteisönä. Sodan jälkeen huolimatta rankoista tuhoista ja menetyksistä, monille briteille Blitz jäi tärkeänä muistona yhteistyöstä ja toveruudesta.¹⁶¹ Bregman korostaa, että väistämättä ihmisessä on hyvien puolien lisäksi myös huonoa, mutta olennaisinta on, kumpaa puolta vahvistaa. Hyvyys syntyy jatkuvasta valinnasta tehdä se mikä on oikein, ja olla antamatta huonojen puoliensa ottaa valtaa.¹⁶²

Turvautuessaan kannibalismiin selviytyjät vertasivat kuolleiden tovereidensa syömistä ehtoolliseen.¹⁶³ Vaikka moni selviytyjistä piti vertausta myöhemmin lähinnä mielen suojausmekanismina, voi sakramentin symboliikasta löytää syvempää surullista kauneuttakin. Ehtoollisessa, eli Jeesuksen muistoateriassa, leipä ja viini ovat Kristuksen ruumis ja veri, joiden kautta hänen katsotaan olevan läsnä ehtoollista nauttivien keskellä.¹⁶⁴ Ehtoollisen ja kannibalismin välinen miellelyhtymä on peräisin jo varhaiskristillisiltä ajoilta, jolloin väärinkäsityksenä ehtoollisessa käytetystä termistöstä johtuen kristittyjen huhuttiin harjoittavan kannibalismia. Katolisen kirkon mukaan Kristus valitsi ehtoolliseksi juuri viinin ja leivän, sillä ne ovat universaali käsite asiasta, joka pitää meidät elossa - muistoateria ei ravitse nauttijaansa vain ruumiillisesti, vaan myös hengellisesti. Toisin sanoen kuolemallaan Kristus antaa elämän.¹⁶⁵

Ehtoollinen symboloi siis muiden hyväksi tehtyä äärimmäistä uhrausta ja rakkautta, mikä eittämättä nousee onnettomuuden koko tarinan ydintemäksi. Muun muassa Parrado ja pitkän lääkärin uran tehnyt Canessa vertasivat vuosia myöhemmin vuorilla turvautumaansa tekoa elinluovutukseen. Elinluovutuksessa henkilö suostuu vapaaehtoisesti antamaan ruumiinsa käytettäväksi muiden ihmisten pelastamiseen, mikä on hyvin lähimmäisen rakkautta ilmaiseva teko.¹⁶⁶ Huolimatta primitiivisten eloonjäämisvaistojen väistämättömästä esiinnoususta, selviytyjien välinen inhimillisyys ei hiipunut kaikista koettelemuksista huolimatta.¹⁶⁷ On hyvä muistaa, ettei tähän viimeiseen selviytymiskeinoon turvautuminen vaatinut kenenkään hengen riistämistä, vaan vuorilla olleet tekivät kaikkensa pitääkseen huolta toisistaan, erityisesti pahasti haavoittuneista. Suurin osa suostui ja jopa vaati, että heidän ruumiinsa käytettäisiin toisten hyväksi, jos he eivät syystä tai toisesta selviäisikään.¹⁶⁸ Osa ei kuitenkaan suostunut

¹⁶¹ Bregman 2020, 9–11.

¹⁶² Bregman 2020, 24–25.

¹⁶³ Read 1974, 100.

¹⁶⁴ Le Gall 1997, 94.

¹⁶⁵ Le Gall 1997, 94.

¹⁶⁶ Vierci 2008, 164; Canessa 2016, 28.

¹⁶⁷ Parrado 2006, 68–69, 157–158.

¹⁶⁸ Read 1974, 82–83.

ottamaan vastaan edesmenneiden toveriensa apua. Yksi heistä oli Numa Turcatti, joka oli viimeinen vuorten vaatima uhri.¹⁶⁹ Hän kuoli, jotta muut saisivat pelastua.

Turcattin kuoleman jälkeen päätettiin toteuttaa pitkän harkittu suunnitelma pelastautumisesta.¹⁷⁰ Suurimman osan fyysinen kunto ei vuorten olojen näännyttämänä tehnyt matkaan lähtemisestä mahdollista, joten Parrado oli lopulta toivonut Canessan mukaansa, sillä hän katsoi tämän nokkelan ja itsepäisen asenteen hyödyksi sinnikkyyttä vaativassa matkassa.¹⁷¹ Sattumuksellisesta messiashahmo-symboliikasta Parradon roolin ympärillä ei voi olla huomauttamatta. Unohtamatta kuolleeksi luullun Parradon heräämistä koomasta kolmantena päivänä, pian Chileä kohti lähetettävän pelastuspartion varmistuttua loput selviytyjät alkoivat luottaa Parradon heidän pelastajanaan. Epätoivoiseen kävelymatkaan kohti Chileä oli Parradon ja Canessan lisäksi lähdössä vahvan fyysisen kuntonsa takia Antonio ”Tintin” Vizintin.¹⁷² Parradon itsevarmuus ja lannistumaton päämäärätietoisuus vakuutti toiset ja he luottivat häneen. Kirjassaan Parrado kuitenkin kertoo lähdön hetkellä kokeneensa silkkaa pakokauhua ja epävarmuutta, mutta yritti peittää tunteensa muilta, sillä heidän uhkarohkea suunnitelmansa oli koko ryhmän viimeinen toivo.¹⁷³ Ryhmän lähtiessä kohti länttä, yksi joukkuelaisista yritti huutaa heidän peräänsä. Hän olisi tahtonut antaa heille koneen matkalaukuista löytyneen Neitsyt Maria -patsaan mukaan tuomaan onnea ja turvaa.¹⁷⁴

Katolisessa kansanuskossa, erityisesti Latinalaisessa Amerikassa Neitsyt Mariaan liitetään tavallisesti kyky tehdä ihmeitä.¹⁷⁵ Amerikkalaisessa jalkapallossa -rugbyn sukulaispelissä - tunnetaan käsite ”Hail Mary”, jolla viitataan pelin viime sekunneilla tehtyyn epätoivoiseen yritykseen heittää pallo toiselle puolelle kenttää ja toivoa maalia.¹⁷⁶ Neitsyt Mariaan liitetyn ihmeiden toteuttamisen myötä ”Hail Marysta” on muodostunut ”viimeisen oljenkorren” kaltaisena käytetty sanonta erityisesti englanninkielisissä maissa. Kärsimystä ymmärtävän äiti Marian puoleen kääntytään epätoivoisissa tilanteissa siksi, että myötätuntoisuudestaan tunnetuna pyhimyksenä ja esirukoilijana hänen uskotaan voivan saada poikansa pää kääntymään, jotta tämä vastaisikin kärsivän rukoukseen.¹⁷⁷

¹⁶⁹ Read 1974, 141, 83; Vierci 2008, xxi, 179–180.

¹⁷⁰ Parrado 2006, 164.

¹⁷¹ Parrado 2007, 348–350.

¹⁷² Canessa 2016, 37.

¹⁷³ Parrado 2006, 168–169.

¹⁷⁴ Read 1974, 218.

¹⁷⁵ Vuola 2010, 52.

¹⁷⁶ *Collins Dictionary*

¹⁷⁷ Vuola 2010, 52.

Matkatessaan kävellen kohti Chileä noin kahden kuukauden Andeilla olon jälkeen, erään vuoden huipulla auringonlaskua ja vuoriston hiljaista ikuisuutta katsellessaan Parrado sanoi Canessalle surumielisenä: ”Kuvittele kuinka kaunis hetki tämä voisi olla, jos emme olisi kuoleman omia.” Canessa tarttui rohkaisevasti ystävänsä kädestä.¹⁷⁸ Vaikka molempia pelotti, yhdessä he uskoivat jaksavansa kantaa ystäviensä ristit heidän puolestaan.¹⁷⁹ Andeilla Parrado ymmärsi oppineensa, ettei kuoleman vastakohta oikeastaan olekaan elämä, vaan rakkaus.¹⁸⁰

Latinalaisessa Amerikassa uskonnollisuus on tyypillisesti mukana kansan arjessa, ja siitä etsitään apua ja vastauksia elämän eri tilanteisiin.¹⁸¹ Neitsyt Marian kunnioitus elää vahvana erityisesti naisten keskuudessa. Tavallisten ihmisten käsitykset ja uskomukset Mariasta ovat monimuotoisia ja kansanläheisiä ja poikkeavat usein kirkon virallisesta opetuksesta.¹⁸² Parradon ja Canessan viimeisenä pelastumisen yrityksenä tehdyn matkan onnistuminen ja sen myötä vuorilla olleiden pelastuminen koettiin ihmeenä. Erityisesti tavallisen kansan tulkinnoissa Neitsyt Marian rooli nähtiin keskeisenä, ja uskottiin että pelastuminen olisi ollut Marian vastaus kärsivien nuorten poikien rukouksiin.¹⁸³ Viittauksena tähän *Society of the Snow* (2023) -elokuvassa vuorilla olijat kuuntelevat matkaradiosta soivaa Schubertin Ave Maria -kappaletta juuri ennen, kun musiikin keskeyttää uutislähetys heidän pelastumisestaan.¹⁸⁴ Vastoin kaikkia todennäköisyyksiä selviäminen synnytti niin mediassa kuin pelastuneiden ja heidän läheistensä keskuudessa tulkintoja jumalallisesta väliintulosta, minkä vuoksi tapausta alettiin kutsua nimellä ”Andien ihme”.¹⁸⁵

4.3 Aika parantaa haavat

”Antakoon Jumala heille anteeksi” kirjoitti eräs sanomalehti sen jälkeen, kun pelastuneiden turvautuminen kannibalismiin tuli julkiseksi.¹⁸⁶ Osalliset eivät pelastuneet vuorten karusta kohmeesta pelkän ihmeen kaupalla, kuten lehdistö aluksi oli yksinkertaistetusti maalailnut. Heidän pelastumisensa takana oli polku epätoivoisia yrityksiä, lannistumatonta yhteishenkeä,

¹⁷⁸ Parrado 2006, 189.

¹⁷⁹ Resurssien säästämiseksi Vizintin palasi takaisin koneen hyllylle Parradon ja Canessan jatkaessa matkaa kohti Chileä.

¹⁸⁰ Parrado 2006, 265.

¹⁸¹ Vuola 1991, 89

¹⁸² Vuola 2010, 138

¹⁸³ Read 1974. 311, 341–342

¹⁸⁴ *Lumen yhdistämät* (*Society of the Snow*) 2023. Netflix

¹⁸⁵ Parrado 2006, 220.

¹⁸⁶ Read 1974, 334.

hyvän ja huonon onnen tasapainoa – ja päätös ylittää ihmismielen kynnyks. Muun muassa Canessa kuitenkin huomauttaa, että he rikkoivat enemmänkin ihmisten luomaa tabua, kuin suorasanaisesti Jumalan käskyä.¹⁸⁷ Lehdistön ja ihmisten, niin tuolloin kuin nytkin, mieli suodattaa tällaiset tilanteet yhteiskunnan ja ympäristön asettamien normien, arvojen ja sääntöjen kautta.

Pelastuttuaan vuorilta selviytyjät lähetettiin välittömästi läheiseen sairaalaan, missä heidän poikkeava käytöksensä herätti huomiota. Osa jutteli lääkäreille vuolaasti peläten yksinjäämistä, kun taas toiset sulkeutuivat omiin ajatuksiinsa ja saattoivat käyttäytyä muita kohtaan hyvinkin tyyneästi ja suorasanaisesti. Kohdatessaan Andien kokemuksista traumatisoituneet ihmiset heidän luonaan vierailut pappi isä Andres joutui tekemisiin niin teologisten, kuin psykologistenkin pulmien kanssa. Moni pelastuneista toivoi saavansa ripittäytyä, sillä heitä kalvoi syyllisyys erityisesti kannibalismiin turvautumisesta. Isä Andresin ei kuitenkaan käytännössä tarvinnut antaa heille synninpäästöä, sillä katolisen kirkon oppi sallii antropofagian, eli kannibalismia, *in extremis* - pakon edessä. Osan omatuntoa tämä varmistus rauhoitti. Muutama pelastuneista ei kuitenkaan kaivannut hengellistä keskusteluapua.¹⁸⁸ Ajatus siitä, että jotakin niin painavaa pystyisi pyyhkimään mielestä ja omatunnosta niin yksinkertaisesti, tuntui heistä absurdilta ja mahdottomalta.

Juutalais-kristilliseen perinteeseen liitetyn jumalanpelon ja katolisen katumuskulttuurin vaikutuksessa kasvanut on alttiimpi tulkitsemaan vaikeita emootioita kulttuurissaan oppimansa uskonnollisen mallin kautta.¹⁸⁹ Uskonnollisen kontekstin värittämää syyllisyyttä voi olla monimutkaista ratkaista tapauksissa, joissa mukana on väistämättä myös mielenterveydellisiä tekijöitä.¹⁹⁰ Ripittäytymisessä toteutuu terapian kaltaisen keskusteluavun elementtejä, mutta papit eivät lähtökohtaisesti ole koulututtuneita psykologian ammattilaisia, eivätkä siksi pidemmän päälle kykene auttamaan laajemmissa mielenterveyden haasteissa.

Tutkittuaan nopeasti muutamaa pelastunutta psykiatrit eivät pystyneet antamaan varmoja arvioita näiden kokemasta mahdollisesta jälkioireiluista, sillä heillä ei ollut käytettävissä esimerkiksi samankaltaisia tapauksia koskevasta sairaskertomuksesta.¹⁹¹ He kuitenkin arvioivat, että pelastuneiden sopeutuminen takaisin normaalielämään ei todennäköisesti tulisi olemaan helppoa. Arkeen palattuaan moni pelastuneista osoitti traumaperäisen stressihäiriön (PTSD)

¹⁸⁷ Canessa 2016, 28.

¹⁸⁸ Read 1974, 309.

¹⁸⁹ Lange 2008, 185.

¹⁹⁰ Lange 2008, 179.

¹⁹¹ Read 1974, 341.

viittaavia oireita, jollaisia yleisimmin tavataan väkivaltaa kokeneilla tai katastrofi- ja kriisitilanteissa olleilla henkilöillä.¹⁹² Esimerkiksi toistuvien painajaisten lisäksi aiemmin vuorilla koettu lumivyöryn pelko sai onnettomuudesta selviytyneet pelästymään kovia ja yllättäviä ääniä. Pelastuneita kuvailtiin myös ärtyneiksi ja töykeiksi, sillä vuorilta jäänyt äärimmäinen stressi piti heitä yhä hälytystilassa. Arjessa osoittautui myös käytännön haasteita. Esimerkiksi tottuneina nukkumaan tiiviisti istuen lentokoneen kaltevalla lattialla, tavallisessa sängyssä nukkuminen tuntui heistä nyt oudolta.¹⁹³

Latinalaisessa Amerikassa yleinen suhtautuminen psykologiaan oli hyvin vaihtelevaa 1950–1970-lukujen aikana. Välillä psykologia ja mielenterveyspalvelut ottivat lupaavia yleistymisen kehitysaskelia, kun taas joinakin aikoina psykologiaan tieteenä suhtauduttiin karsastaen erityisesti antikristillisenä pidetyn Freudin psykoanalyysin takia.¹⁹⁴ Vaikka toisen maailmansodan jäljiltä tehdyn traumatutkimuksen myötä lääketieteeseen oli 1970-luvulle tultaessa jo juurtunut ymmärrys ihmismielen erilaisista tavoista reagoida poikkeaviin ja järkyttäviin tapahtumiin,¹⁹⁵ se ei välttämättä ollut yleistä tietämystä tavallisen kansan keskuudessa. Lisäksi laman ja sotien vaikutuksessa eläneiden sukupolvien yleinen ongelmista puhumattomuus ja niiden välttelevä asenne mitä todennäköisimmin vaikutti kulttuurissa edelleen. Lehdistökonferenssissa pelastuneet kertoivat olevansa kiitollisia, että kaikesta kauheudesta huolimatta Jumala oli säilyttänyt heidän mielenterveytensä.¹⁹⁶ Silti onnettomuuden tapahtumista uutisoimisen jälkeen yleinen luulo oli, että selviytyjät olisivat menettäneet järkensä.¹⁹⁷

Pelastuneiden perheet kuvailivat vuorilla muodostuneen harson ympäröivän ja erottavan miehet muusta maailmasta onnettomuuden jälkeenkin. Pelastuneet viihtyivät paljolti keskenään, sillä he kokivat, että vain he itse pystyisivät ymmärtämään toisiaan parhaiten.¹⁹⁸ Osa on myöhemmin kertonut, etteivät he siksi kokeneet tarvetta terapiaan.¹⁹⁹ Esimerkiksi rauhallisena soveltelijana tunnettu Strauch -serkuksista vanhin, Daniel Fernandez Strauch (1946–2025), perusteli heidän käyneen jo vuorilla kokemustensa yhteydessä terapeutista prosessia, kun he aktiivisesti puhuivat asioita läpi, ilmaisivat vapaasti tunteitaan ja tukivat toisiaan.²⁰⁰

¹⁹² Schacter 2001, 224–229.

¹⁹³ Vieri 2008, x.

¹⁹⁴ Betthel 1996, 310–315.

¹⁹⁵ Fassin & Rechtman 2009, 70–71, 76.

¹⁹⁶ Read 1974, 346.

¹⁹⁷ Canessa 2016, 26; Parrado 2006, 227.

¹⁹⁸ Vieri 2008, x.

¹⁹⁹ Parrado 2006, 240–241.

²⁰⁰ Schofield 2024, *The Times* 13.1.2024.

Empaattinen Daniel Fernandez oli tärkeä tuki erityisesti syrjäytyneelle Bobby Francoisille, joka vasta vuosien päästä lääkärin kanssa keskusteltuaan ymmärsi kärsineensä vuorilla vakavasta masennustilasta.²⁰¹

Pelastuneiden mielipiteet Jumalan osuudesta heidän selviytymisessään jakautuivat kahtia. Uskonnollisimmat heistä käsittelivät läheistensä menetystä ja vuorten tapahtumia Jumalan tahtoon luottaen, ja esimerkiksi Javier Methol nojasi vahvasti ajatukseen ennaltamäärätystä kohtalosta. Viercin kirjassa Methol pohtii onnettomuuden kenties olleen Jumalan asettama koetus, sillä hän ei uskonut selviytyjien täydellisesti tilanteeseen sopivan ryhädynamiikan voivan olleen sattumaa.²⁰² Ihmeiden tekijänä pidetyn Neitsyt Marian rooli esiintyi vahvasti ihmisten suhtautumisessa onnettomuuteen. Eri maiden ja kansojen Maria-käsityksissä näky usein vaikutteita alueen muista uskonnoista ja kulttuurista, sillä neitsyt Maria muovautuu tavallisesti samaistumiskohteeksi etenkin naisille.²⁰³ Neitsyt Mariaa rukoilivatkin erityisesti selviytyneiden äidit, jotka myös vahvasti tulkitsivat poikiensa pelastumista sen kautta. Raamatun kertomus Abrahamista ja Iisakin uhraamisesta²⁰⁴ esiintyi monissa onnettomuuteen liitetyissä tulkinnoissa.²⁰⁵ Jumalallisen väliintulon maineen saanut onnettomuus puhutteli vahvasti kansaa. Esimerkiksi pelastuneiden saapuessa chileläiseen sairaalaan heidän luokseen tuotiin sairas lapsi siinä toivossa, että pelastumisen ihmettä osana olleiden koskettaminen parantaisi tämän.²⁰⁶

Osa selviytyneistä tuli vahvemmin uskoon onnettomuuden jälkeen. Esimeriksi Strauch -serkuksista keskimmäinen, Adolfo ”Fito” Strauch uskoi, että Jumala armahti heitä ”uudella” elämällä ja näki heidän siksi olevan kiitollisuudenvelassa velvollisia omistamaan elämänsä Jumalalle.²⁰⁷ Uskonto asettui eittämättä selviytymiskeinoksi ihmisille, jotka tarvitsivat selitystä järjenvastaisille tapahtumille. Toiset, kuten Parrado, eivät ottaneet erityistä kantaa siihen kokiivatko he Jumalan olleen tekemisissä koko onnettomuuden kanssa. Parradon mielestä selviytyminen oli ensisijaisesti heidän kaikkien yhteisen vaivannäön ja rohkeuden tulosta. Hän koki

²⁰¹ Vierci 2008 (e-kirja), 306–307.

²⁰² Vierci 2008, 160.

²⁰³ Vuola 2010, 138–140.

²⁰⁴ Iisakin uhraaminen ilmentää kyseenalaistamatonta luottamusta Jumalaan vaikeimmissakin koettelemuksissa. Kertomuksessa Jumala pelastaa Iisakin uhraukselta viime hetkellä. (1. Moos. 22), *Raamattu.fi*.

²⁰⁵ Read 1974, 331–332

²⁰⁶ Read 1974, 331–332.

²⁰⁷ Parrado 2006, 257.

oppineensa onnettomuuden myötä uusia asioita elämän ihmeellisyydestä, ei niinkään Jumalasta.²⁰⁸

Pedro Algortan tulkinta onnettomuuden kulusta on ehkä kaikista kyynisin. *Society of the Snow* (2008) -kirjassa hän ei harhaudu etsimään tragediasta yliluonnollista ihmettä tai kohtalon kädenjälkeä. Algorta lähestyy vuorilla tapahtuneita asioita pragmaattisesti ja Parradon taivoin korostaa, etteivät vuorten tapahtumat seuranneet varsinaista logiikkaa.²⁰⁹ Kannibalismin vertaaminen ehtoolliseen oli alun perin Algortan ehdotus, mutta vuosikymmeniä myöhemmin hän on myöntänyt, että vertauskuva oli vain pakollinen järkeily syyllisyydentunnon helpottamiseksi. Hänestä asiassa ei ollut todellisuudessa mitään jaloa, vaan teon takana oli pakon edestä toiminut vaisto syödä tai kuolla.²¹⁰ Onnettomuuden jälkeen kirkon johtoasemassa olevat tahot käsittelivät Andeilla tapahtuneen kannibalismin uskonnollista etiikkaa. Ehtoollisvertauksen he kumosivat, mutta lopulta päädyttiin toteamaan, että onnettomuudessa olleille olisi ollut kannibalismiin turvautumista suurempi synty antaa itsensä kuolla.²¹¹

Kuoleman ollessa lähellä ihminen tottuu mihin vain, toteaa Parrado kirjassaan.²¹² Tunteiden hallitseminen oli välttämätöntä, ja Parrado vaistomaisesti kielsi itseään itkemästä ja päästämästä pelkoa valtaan.²¹³ Samoin keskitysleirillä ollut Elie Wiesel pohtii muistelmissaan pelottavan nopeaa turtumistaan ympärillä tapahtuville vääryyksille ja väkivallalle.²¹⁴ Toisen maailmansodan jälkeen holokausti ja keskitysleirien kokemukset antoivat traumatutkimukselle yksilöllisen ja kollektiivisen mallin siitä, mitä äärimmäisissä oloissa selviytyminen aiheuttaa ihmiselle psyykkisesti.²¹⁵ Kulttuurista traumatutkimusta käsittelevässä Meretojan tekstissä trauman muistutetaan olevan jotakin, mitä ihminen ei itse tapahtumaa kokiessaan välttämättä täysin tiedosta. Trauma oireilee tapahtuman jälkeen viivästyneenä reaktiona, kun kokija on irtaantunut traumaattisesta ympäristöstä ja pystyy vasta tällöin asettamaan tapahtumat normaaliin perspektiiviin.²¹⁶ Pedro Algortaa esimerkiksi ärsytti aluksi, miten järkyttyneesti muut suh- tautuivat heidän vuorilla tekemiinsä ”arkisiin” asioihin, mutta mitä kauemmin aikaa taas ku- lui, alkoi hän itsekin vieroksua kokemuksiaan sulkemalla niitä yhä enemmän pois

²⁰⁸ Parrado 2006, 247, 256–257.

²⁰⁹ Vieri 2008, 181.

²¹⁰ Vieri 2008, 76–77.

²¹¹ Read 1974, 342–343.

²¹² Parrado 2006, 157.

²¹³ Parrado 2007, 310.

²¹⁴ Wiesel 1991, 58.

²¹⁵ Fassin & Rechtman 2009, 72.

²¹⁶ Meretoja 2024, 409.

mielestään.²¹⁷ Algorta näki Andeilla selviytyneiden mukautuneen vuorten oloihin yhtä nopeasti, kuin he mukautuivat takaisin normaaliin elämään kotiin palatessaan,²¹⁸ mutta väite on muut lähteet huomioon otettuna asetettava subjektiiviseen valoon.

Vuorilla Algorta ei tuntenut täysin sopeutuvansa ryhmään.²¹⁹ *Elossa!* -kirjassa herkäksi kuvailtua Algortaa muut kuitenkin vaikuttivat vastoin hänen omia tuntemuksiaan pitävän korkeassa arvossa. Esimerkiksi Parradolle Algorta oli mielenkiintoinen keskustelukumppani tämän älykkyyden ja persoonallisten mielipiteiden vuoksi.²²⁰ Vaikka Algortalla ei ollut paljoa yhteistä joukkuelaisten kanssa, pyrkivät nämä parhaansa mukaan keksimään yhteisiä puheenaiheita huomattessaan Algortan jäävän ulkopuolelle.²²¹ Vaikka muiden selviytyneiden muistelmissa Algorta ja Nogueira kuvataan hyvinä ystävinä, *Society of the Snow* -kirjassa Algorta antaa ymmärtää, ettei itse kokenut heidän välejänsä kovinkaan läheisinä, eivätkä he hänen mukaansa oikeastaan edes jutelleet toisilleen sen erityisemmin. Tämä johtui Algortan henkisestä ja Nogueiran fyysisestä huonosta tilasta.²²²

Lähtiessään työstämään *Society of the Snow* -kirjaa Pablo Vierci otti yhteyttä kaikkiin selviytyjiin saadakseen heitä haastateltua. Vastatessaan vanhan koulukaverinsa Viercin sähköpostiin Algorta ei ollut hyvillään. ”*Why so much?*” hän kysyi, eikä sanonut muuta.²²³ Lentokoneen pudottua Algorta kärsi vuorilla muistinmenetyksestä²²⁴. Jokaisella on omat rajansa kärsimyksen kestämisessä, pohtii Algorta, ja onkin arvellut muistinmenetyksen olleen hänen mielensä keino suojella itseään järkytykseltä.²²⁵ Vetäytyväisenä persoonana Algortalla oli onnettomuutta käsittelevien teosten perusteella tapana pitää asiat itsellään, ja erilaisuutensa vuoksi hän todennäköisesti koki, ettei tulisi ymmärretyksi toivomallaan tavalla. Vaikeneminen ei kuitenkaan tarkoita, etteikö vaikeaan tilanteeseen liittyisi vahvoja tunnetiloja, ja usein puhumattomuuteen johtaa esimerkiksi pelko stigman saamisesta.²²⁶ Vuorilla Algortan täytyi vaivoin ansaita muiden hyväksyntä, ja onnettomuuden jälkeen hän hyvin nopeasti mukautui takaisin

²¹⁷ Vierci 2008, 176.

²¹⁸ Vierci 2008, 176.

²¹⁹ Read 1974, 148.

²²⁰ Parrado 2006, 80.

²²¹ Read 1974, 162.

²²² Vierci 2008, 175.

²²³ Vierci 2008 (e-kirja), 357.

²²⁴ Muutamia päiviä kestävä tilapäisen muistinmenetyksen, eli amnesian, laukaisee yleensä psykologinen trauma. Schacter 2001, 239–240.

²²⁵ Vierci 2008, 178.

²²⁶ Matikainen 2003, 199.

normaaliin elämään sen jälkeen, kun hänen perheensä osoitti ymmärtämättömyyttä ja vierokuntaa hänen vuorilla tekemiään asioita kohtaan.

Suurin osa Old Christians -joukkuelaisista oli jo ennen onnettomuutta ollut tiivis yhteisö, jonka ystävyys jatkui voimavarana ja vertaistukena läpi heidän elämänsä. Tämä asettaa Algortan ja muut selviytyneet lähtökohtaisesti täysin eri asemiin traumaattisten kokemusten käsitelyssä. Koettu yksinäisyys kaiken muun vuorilla tapahtuneen lisäksi on jo valmiiksi herkälle ja empaattiselle Algortalle ollut niin raskas kokemus, että kenties hänen ystäviensä kuoleman tuottama kipu on ollut yksinkertaisesti helpompi käsitellä uskottelemalla, ettei heidän välillään edes ollut syvää tunnesidettä. Suojellakseen itseään Algortan oli täytynyt oppia mukautumaan ympäristön vaatimuksiin, vaikkei se olisikaan tapahtunut hänen omilla ehdoillaan. Sosialistina ja outolintuna uskon tai ystävyuden voima ei värittänyt Algortan kokemusta onnettomuudesta samalla tavalla kuin muilla. Konfliktitilanteissa ilman yhteisön vertaistukea jääminen vahvistaa traumaa, minkä myötä sietämättömäksi käyvän olotilan hallitsemiseksi yksilö voi etäännyttää itsensä yhteisöstä sekä aiemmista uskomuksista, ja muodostaa uudenlaisen maailmankuvan.²²⁷ Onnettomuuden jälkeen Algorta ei kokenut enää kiinnostusta taloustieteen opiskeluun ja yhteiskunnan muuttamiseen. Sen sijaan hän päätti keskittyä itseensä ja elämänsä edistämiseen.²²⁸

Sekä keskitysleiriltä pelastunut Elie Wiesel että Andien lento-onnettomuuden selviytyjät olivat tapahtumat kokiessaan hyvin nuoria. Suuri osa on kirjoittanut muistelmansa vasta vuosikymmeniä myöhemmin, jolloin kerronnasta on muodostunut vuosien mittaisen ajatteluprosessin ja itsereflektion heijastumaa. Monesti kirjoittaja on vasta vanhempana tullut paremmin ymmärtäneeksi tekojensa syitä ja oppinut olemaan armollisempi itseään ja muita tapahtuneessa mukana olleita kohtaan. Kirjallisuus voi esiintyä tärkeänä keinona käsitellä traumoja niin kirjoittajana, kuin lukijana.²²⁹ Toisen maailmansodan ja holokaustin läpi eläneet eivät itse kirjoittaneet traumakokemuksistaan paljoakaan, mutta myöhemmin seuraavat sukupolvet toivat sotien ajan tapahtumat näkyväksi kulttuurista traumaa käsittelevässä kirjallisuudessa.²³⁰ Elie Wiesel huomauttaa kirjansa esipuheessa: ”Aina eivät tilanteet, joissa itse olemme suoraan mukana, vaikuta meihin voimakkaimmin.”²³¹

²²⁷ Mantsinen 2024, 99–100.

²²⁸ Vieri 2008, 178.

²²⁹ Meretoja 2024, 408.

²³⁰ Meretoja 2024, 410.

²³¹ Wiesel 1991, 5.

Onnettomuuden jälkeen pelastuneita tuijotettiin kadulla, ja tuntemattomatkin ihmiset saattoivat suhtautua heihin pelokkaasti.²³² Osalle jopa kuittailtiin kannibalismista hyvinkin asiattomasti.²³³ Stigmatisoitu maine oli monelle heistä liikaa. Palattuaan arkeen Parrado ei pystynyt puimaan traumaattisia kokemuksiaan ja siirsi ne syrjään mielestään. Myöhemmin onnettomuuden jälkeen hänen kuukausia patouttamansa tunteet purkautuivat itkuun pian sen jälkeen, kun hän muiden pelastuneiden paheksunnaksi oli yrittänyt ottaa elämästä kaiken irti hautaamalla masentuneet ajatuksensa juhlimiseen ja hurvitteluun. Parrado tunsu kestäväntöntä syyllisyyttä siitä, että hän oli jäänyt jäljelle, vaikka hänen paras ystävänsä ja puolet perheestään olivat kuolleet.²³⁴ Toisen maailmansodan jälkeen tehdyissä haastatteluissa keskitysleireiltä vapautuneita vankeja havaittiin vaivaavan äärimmäinen syyllisyys omasta selviytymisestään. Syyllisyys oirehti muun muassa pakkomielleisenä muistojen toistamisena ja murehtimisena, olisiko voinut tehdä jotain toisin. Vaikka Andien selviytyjistä osalle uskonto antoi tragedialle merkityksellisyyttä, Parradon tavoin monia vangeista häiritsi erityisesti se, ettei heidän selviytymiselleen ja toisten menehtymiselle ollut järkevää selitystä tai syytä.²³⁵

Parrado ei halunnut onnettomuuden määrittävän hänen koko loppuelämänsä. 1990-luvulla hän kuitenkin suostui pitkän taivuttelun jälkeen pitämään motivaatiopuheen tiimityöskentelestä ja ongelmanratkaisusta, josta hänen kokemuksensa Andeilla katsottiin toimivan inspiroivana esimerkkinä. Tilaisuuden jälkeen Parradon luo saapui yleisöstä ihmisiä, jotka liikuttuneina kertoivat omia kokemuksiaan ja myönsivät puheen auttaneen heitä ymmärtämään, että kärsimyksenkin kanssa on mahdollista elää.²³⁶ Tapahtuma sai Parradon harkitsemaan kirjan kirjoittamista uudelleen.²³⁷ Vuonna 2006 julkaistujen muistelmiensa lomassa Parrado tiedottaa ja pahoittelee nuorempana antamaansa negatiivista kuvaa muutamista tovereistaan.²³⁸ Vanhemmalla iällä hän on oppinut ymmärtämään itsensä ja muiden vuorilla kokemia tunteita ja reaktioita paljon paremmin. Avoimuus Andeilla eläneiden nuorten miesten keskinäisessä tunteiden ilmaisussa, niin erimielisyyksissä kuin huolenpidossakin, jättävät tragediasta

²³² Read 1974, 334; Parrado 2006, 220–222.

²³³ Vierci 2008 (e-kirja), 415.

²³⁴ Read 1974, 334. & Parrado 2006, 228–231.

²³⁵ Fassin & Rechtman 2009, 74–75.

²³⁶ Parrado 2006, 260–265.

²³⁷ Parrado 2007, 426–429.

²³⁸ Ks. Parrado 2006, 146–147, 154, 254–257.

vilpittömän dokumentin ihmisyyden moniulotteisuudesta, sillä kulttuurisista eroista riippumatta tapahtumat käsittelevät universaaleja teemoja kärsimyksestä ja rakkaudesta.²³⁹

Muistelmien kirjoittaminen ja onnettomuuden kokemuksista luennoiminen on toiminut monelle selviytyneelle tapana kanavoida traumaansa itsensä syyllistämisen sijaan. Kertomalla vuorten tapahtumista he pitävät yllä menehtyneiden läheistensä ja heidän ystävyytensä muistoa.²⁴⁰ Yhteisestä sanomattomasta sopimuksesta selviytyneet ovat kuitenkin päättäneet jättää jotkin asiat vain heidän välisekseen. Esimerkiksi todellisuudessa Numa Turcattin kuolemaan johti lopulta hänen jalkaansa tullut vamma, kun yksi selviytyjistä oli vahingossa astunut hänen nilkkansa päälle.²⁴¹ *Society of the Snow* (2023) -elokuvassa Turcattin jalkavamman alkuperää on muutettu. Juonessa haluttiin korostaa, ettei tarinan olennainen vastakkainasettelu ollut henkilöiden välillä, vaan heidän yhteisessä taistelussaan vuorten tappavia oloja vastaan.²⁴²

Selviytyneet ovat tähän päivään asti pitäneet uskollisesti yhteyttä toisiinsa – myös sellaisiin, kuten Algorta, joita on hankalampi tavoittaa. He kokoontuvat perheineen yhteen joka vuosi pelastumisensa vuosipäivänä 22. joulukuuta.²⁴³ Joukkuelaiset, erityisesti Canessa, ovat pysyneet läheisinä ystävinä myös heidät löytäneen Sergio Catalanin kanssa.²⁴⁴ *Society of the snow* (2008) -projektin myötä uudelleen lämmenneiden tuttavuuksien seurauksena Algorta päätyi seuraamaan yhden selviytyneistä, Jose ”Coche” Inciarten, luennointia heidän kokemuksistaan Andeilla. Esitys teki Algortaan vaikutuksen, sillä sen jälkeen hän koki viimein alkaneensa ymmärtää Andien tapahtumissa piilevää merkityksellisyyttä, jota hänen toverinsa olivat jo vuosia korostaneet.²⁴⁵

Lentokoneen hylky jäännöksinen poltettiin muutamia kuukausia pelastumisen jälkeen hautausseremonian yhteydessä.²⁴⁶ Kärsimykseen liittyvän psalmin mukaan onnettomuuspaikan alue oli saanut nimen ”Kyynelten laakso”. Osalla pelastuneista on ollut tapana tehdä vaelluksia onnettomuuspaikalle, jonne hautausseremonian jälkeen pystytettiin rautaisesta rististä ja kivistä rakennettu muistomerkki.²⁴⁷ Vaelluksia tekemällä selviytyneet eivät sulkeudu traumaansa, vaan hyväksyvät sen osaksi menneisyyttään. Termi *trauma* tulee kreikankielisestä

²³⁹ Ks. Vierci 2008 (e-kirja), 179–180.

²⁴⁰ Vierci 2008, 172–173.

²⁴¹ Parrado 2006, 137–138.

²⁴² Jones 2023, *BBC* 22.12.2023.

²⁴³ Schofield 2024, *The Times* 13.1.2024; Vierci 2008 (e-kirja), 419–420.

²⁴⁴ Vierci 2008 (e-kirja), 416–418.

²⁴⁵ Vierci 2008, 172–174.

²⁴⁶ Read 1974, 353–354.

²⁴⁷ Parrado 2006, 245.

sanasta, ja tarkoittaa haavaa.²⁴⁸ Trauma onkin tavallaan avonainen haava, joka ei koskaan pysvästi umpeudu, vaan sitä kantaa mukanaan läpi elämän. Monelle heistä vuorilla käyminen merkitsee menehtyneiden ystävien ja perheenjäsenten muistamista ja kunnioittamista. Useimmat ovat sittemmin tehneet säännöllisesti vaelluksia vuorille myös perheidensä ja lastensa kanssa. *Society of the Snow* -kirjaa työstäessään Pablo Vierci matkasi onnettomuuspaikalle ystäviensä mukana saadakseen heidän kokemuksistaan paremman ymmärryksen.²⁴⁹ Selviytyneet matkaavat Kyynelten laaksoille tavallisesti keväisin, kun lumet ovat sulaneet vuorilta.²⁵⁰

Eräässä onnettomuutta käsittelevässä dokumentissa seurataan selviytyjien tekemiä vaelluksia vuosikymmeniä myöhemmin. Dokumentissa Roberto Canessa kertoo tyttärelleen muistoja hänen ja Parradon tuskallisesta matkasta kohti Chileä vuoden 1972 joulukuussa. Canessa kertoo keskellä kylmyyttä ja vuorten kauneutta tunteneensa Jumalan olleen hänen ystävänsä epätoivon hetkellä. Canessan kirjassaan kuvaama tilanteen mukaan vaihtuva jumalakuva tulee jälleen esille. Nyt vuosia myöhemmin lumesta ei ole jälkeäkään. Hän ei enää aisti vuorilla samaa Jumalan läsnäoloa, sillä kaikki oli hyvin, eikä hän enää kokenut tarvitsevansa apua.²⁵¹ Kirjassaan Parrado pohtii, kuinka Canessan ja hänen lähtiessä kohti Chileä vuorten ikuinen rauha tuntui palaavan ennalleen, kun he vuorten keskuudessa anomaliana ja poikkeuksena siellä eläneet viimein poistuivat.²⁵² Onnettomuuden jälkeisinä aikoina Parrado vieraili isänsä kanssa vuorilla Kyynelten laakson hautamuistomerkillä:

I felt tranquility in that place. There was no more fear there, or suffering, or struggle. The dead were at peace. The pure, perfect stillness of the mountains had returned.²⁵³

²⁴⁸ Meretoja 2024, 406.

²⁴⁹ Vierci 2008 (e-kirja), 457–458.

²⁵⁰ Parrado 2006, 245.

²⁵¹ Roque ”roquetenerife” Taurisano Nardone (kanava): *Documentary tragedy of the Andes – English Subtitles*. 7.7.2014, YouTube.

²⁵² Parrado 2006, 172–173.

²⁵³ Parrado 2006, 244–245.

5 Loppuluku

Kuullessaan Andien lento-onnettomuuden tapahtumista monille jää usein päällimmäisenä mieleen käsitys ihmisistä, jotka taantuivat epäinhimilliselle tasolle turvautuessaan tovereidensa syömiseen. Kuulijoiden pessimistinen ja kyyninen taipumus nähdä tilanne jälleen yhtenä ilmentymänä ihmisessä piilevästä julmuudesta on ymmärrettävä ja vastenmielinen reaktio sen kaltaisesta asiasta kuullessa luontainen. Tarkastellessa onnettomuuden tapahtumia selvemmin voi hyvin pian huomata, ettei tällaisesta pahan ilmentymästä ollut kyse.

Jumalan osuudesta Andeille pudonneen koneen matkustajien kuolemaan tai pelastumiseen ei luonnollisesti voida koskaan saada konkreettista näyttöä, vaan se on kiinni jokaisen omasta tulkinnasta. Kirjansa lopussa Parrado myöntää, ettei koe enää tarvetta löytää varmuutta Jumalasta, sillä hän on todennut sen mahdottomaksi.²⁵⁴ Tunnustuksellisuudesta riippumatta ympäristöllä oli kuitenkin merkittävä vaikutus Old Christians -joukkueen kasvatukseen. Uskonnollinen suku ja katolinen koulu opettivat heitä lapsesta asti toimimaan kristillisten arvojen mukaisesti. Monilla oli maan kulttuurin tapaan hyvin läheiset välit perheenjäseniinsä, ja lähimmäisenrakkaus välittyi myös ystävien välisessä toveruudessa ja huolenpidossa.

Koulun opettajien valitsema rugby pelaaminen lujitti poikien välistä ystävyyttä ja luottamusta toisiinsa, sillä pelin säännöt soveltavat kristillisiä arvoja epäitsekkydestä ja yhteistyöstä. Rugby opetti heidät pitämään toistensa puolia sekä olemaan valmiita uhraamaan itsensä joukkueen hyväksi, mutta myös pitämään huolen siitä, ettei kukaan jää yksin. Urheilutaustan ansiosta joukkuelaisten hyvä kunto auttoi kestäämään paremmin vuorilla kohdattuja fyysisiäkin rasitteita.²⁵⁵ Tiivistunnelmaisen lajin pelaaminen oli totuttanut heidät toimimaan epäröimättä paineen alaisina, mikä näkyi heidän sinnikkyydessään ja periksiantamattomuudessaan löytää keino vuorilta poispääsyyntä. Rugbyn iskostama joukkueen epäitsekäs uhrautuvuus tiivistyy Numa Turcattin viimeisissä sanoissa, jotka hän oli kirjoittanut paperille elettyään vuorilla kaksi kuukautta entuudestaan tuntemattomien tovereidensa seurassa:

Sen suurempaa rakkautta ei ole kenelläkään, kuin että hän antaa henkensä ystäviensä puolesta.

Joh. 15:13²⁵⁶

²⁵⁴ Parrado 2006, 244.

²⁵⁵ Vierci 2008 (e-kirja), 215.

²⁵⁶ Vierci 2008 (e-kirja), 179–180. Lainaus Raamatusta.

Lähteet

Alkuperäisaineisto

- Canessa Roberto: *I had to survive: How the plane crash in the Andes inspired my calling to save lives*. Transl. by Carlos Frias. Atria Paperback, New York (2016) 2017.
- Parrado, Nando: *Miracle in the Andes – The True story of surviving 72 days on the mountain against all odds*. Weidenfeld & Nicolson, London 2006.
- Parrado, Nando: Lyhennelmä Nando Parradon teoksesta *Miracle in the Andes* (2006). Suom. Virva Pitsinki. Valitut Palat -kirjavaliot. Oy Valitut Palat – Reader’s digest Ab, Helsinki 2007.
- Read, Piers Paul: *Elossa! – Ensimmäinen autenttinen kertomus Andien lento-onnettomuudesta – ihmisistä jotka kokivat helvetin ja selvisivät hengissä*. Alkuteos: *ALIVE – The Story of the Andes Survivors* (1974). Suom. Kaija Kauppi. Gummerus, Jyväskylä 1974.
- Vierci, Pablo: *Society of the Snow*. Alkuteos: *La Sociedad de la nieve* (2008). Transl. by Jennie Erikson. Constable, London 2023.
- Wiesel, Elie: *Yö*. Alkuteos: *La Nuit* (1958) Suom. Heikki Kaskimies. Gummerus, Jyväskylä 1991.

Tutkimuskirjallisuus

- Bethell, Leslie: *Ideas and Ideologies in Twentieth century Latin America*. Cambridge University Press, Cambridge 1996.
- Bregman, Rutger: *Hyvän historia – Ihmiskunta uudessa valossa*. Alkuteos: *De meeste mensen deugen/ Humankind* (2019). Suom. Mari Janatuinen. Atena, Jyväskylä 2020.
- Kivimäki, Ville & Toivo, Raisa Maria: Kokemuksen historia. *Avaimia menneisyyteen – Opas historiantutkimuksen menetelmiin*. Toim. Danielsbacka, Mirkka & Hannikainen, Matti O. & Tepora, Tuomas. Gaudeamus, Helsinki 2022, 59–76.
- Di Falco & Le Gall, Robert & Hamani, Laziz: *Symbols of Catholicism*. Editions Assouline, New York 1997.
- Fassin, Didier & Rechtman, Richard: *The Empire of Trauma – An Inquiry Into the Condition of Victimhood*. Princeton University Press, Princeton & Oxford 2009.

- Gheerbrant, Alain: *The Rebel Church in Latin America*. Alkuteos: L'Église rebelle d'Amérique latine (1974). Transl. by Rosemary Sheed. Penguin Books, Harmondsworth 1974.
- Houtart, Francois & Pin, Emile: *The Church and the Latin American Revolution*. Transl. by Gilbert Barth. Sheed and Ward, New York 1965.
- Kouri, Kaisa M.: Jumala mielessä – miten Jumalasta ajatellaan? *Uskonto ja ihmismieli – Johdatus kognitiiviseen uskontotieteeseen*. Toim. Kimmo Ketola, Ilkka Pyysiäinen & Tom Sjöblom. Gaudeamus, Helsinki 2008, 153–175.
- Lange, Pia M.: Syyllisyys ja uskonto psykoterapian ongelmina. *Uskonto ja ihmismieli – Johdatus kognitiiviseen uskontotieteeseen*. Toim. Kimmo Ketola, Ilkka Pyysiäinen & Tom Sjöblom. Gaudeamus, Helsinki 2008, 176–204.
- Lambert, Jacques: *Latin America – Social Structure and Political Institutions*. Alkuperäisteos: Structures Sociales et institutions politiques (1963). Transl. by Helen Katel. University of California Press & Cambridge University Press, Berkeley & Cambridge 1967.
- Matikainen, Ulla-Maija: Ruumiillisten kokemusten etsiminen – Maurice Merleau-Pontyn ruumiinfenomenologia kulttuurihistoriallisen tutkimuksen perustana. *Kohtaamisia ajassa – Kulttuurihistoria ja tulkinnan teoria*. Sakari Ollitervo, Jussi Parikka & Timo Väntsi. Cultural History – Kulttuurihistoria 3. k&h, Turku 2003, 186–205.
- Meretoja, Hanna: Itseymmärryksen kulttuurishistoriallinen välittyneisyys Gadamerin ja Ricoeurin hermeneutiikassa. *Kohtaamisia ajassa – Kulttuurihistoria ja tulkinnan teoria*. Sakari Ollitervo, Jussi Parikka & Timo Väntsi. Cultural History – Kulttuurihistoria 3. k&h, Turku 2003, 58–86.
- Meretoja, Hanna: Kulttuurinen traumatutkimus. *Lähestymistapoja kirjallisuuteen* (2024) Toim. Hanna Meretoja, Aino Mäkikalli, Anna Helle, Kaisa Ilmonen & Markku Lehtimäki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2024.
- Mantsinen, Teemu T.,: Uskonnosta luopuminen ristiriitojen ratkaisuna. *Uskonto mielessä – Psykologisia näkökulmia uskonnollisuuteen ja henkisyteen*. Toim. Teemu Pauha & Roosa Haimila. Gaudeamus, Helsinki 2024, 90–100.
- Söderholm, Harri: Paavali taivasmatkaajana, näkijänä ja henkimaailman kokemusasiantuntijana. *Uskonto mielessä – Psykologisia näkökulmia uskonnollisuuteen ja henkisyteen*. Toim. Teemu Pauha & Roosa Haimila. Gaudeamus, Helsinki 2024, 124–133.
- Pendle, George: *Uruguay*. Oxford University Press, London 1963.
- Pohjolainen, Toivo: *Altti Viljanen - Uruguay apostoli*. Aika, Vantaa 1997.

- Schacter, Daniel L.: *Muisti – Aivot, mieli ja menneisyys*. Alkuteos: Searching for memory. The Britain, the Mind, and the Past (1996). Suom. Tommi Ingalsuo & Maarika Toivonen. Terra cognita, Helsinki 2001.
- Stinissen, Wilfred: *Maria Raamatussa ja meidän elämässämme*. Alkuteos: Maria i Bibeln – i vårt liv (2006). Suom. Evi Koski. Katolinen tiedotuskeskus, Helsinki 2006.
- Hintsala, Meri-Anna: Ristiä kantaen – Eletty usko ja kärsimys vanhoillislestadiolaisten verkkokeskusteluissa. *Eletty uskonto – Arjen uskonnollisuudesta ja sen tutkimuksesta*. Toim. Elina Vuola. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2020, 119–146.
- Vuola, Elina: Ei enää risti ja miekka? Uskonto ja politiikka Latinalaisessa Amerikassa. *Uskonto ja maailmanpolitiikka* (2019) Toim. Heikki Pesonen, Tuula Sakaranaho & Sini Paukkunen. Gaudeamus, Helsinki 2019, 283–299.
- Vuola, Elina: *Jumalainen nainen – Neitsyt Mariaa etsimässä*. Otava, Helsinki 2010.
- Vuola, Elina: *Köyhien Jumala – Johdatus vapautuksen teologiaan*. Gaudeamus, Helsinki 1991.

Aikakaus- ja sanomalehdet

- Jones, Emma: Society of the Snow: Plane crash film explores cannibalism and survival. BBC, 22.12.2023. <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-67754830> [haettu 27.4.2026].
- ”Ihmislihan syönti kuin ehtoollinen”, *Uusi Suomi* no 340, 30.12.1972. Digi Kansalliskirjasto. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2180517?term=Chilen&term=lento-onnettomuuden&page=9>
- Yhteistyö pelasti lento-onnettomuuden uhrit: Kymmenen viikkoa hengissä lumen peittämällä vuorella, *Uusi Suomi* no 336, 24.12.1972. Digi Kansalliskirjasto. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2180186?term=lento-onnettomuuden&term=Chile&term=Chiless%C3%A4&term=Chilen&page=8>
- 70 päivän maanpäällinen helvetti, *Uusi Suomi* no 16, 18.1.1973. Digi Kansalliskirjasto. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2180546?term=lento-onnettomuudesta&term=Chilen&term=Chileen&page=3>
- Chiu, David: 1972 Andes Plane Crash Survivor Reflects on Group’s Decision to Eat Bodies of Friends Who Died. *The People*, 2.12.2023. Verkkoartikkeli. <https://people.com/1972-andes-plane-crash-survivor-reflects-groups-decision-eat-bodies-friends-who-died-8409019>. [haettu 27.4.2026].

- McCluskey, Megan: A Survivor Recalls the Harrowing 1972 Plane Crash Behind Society of the Snow. *Time*, 5.1.2024. Verkkoartikkeli. <https://time.com/6551709/society-of-the-snow-true-story-netflix/>. [haettu 14.5.2026].
- Zhussupova, Aiya: Carlos Paez; Inside 1972 Andes plane crash survivor's life. *The Sun U.S.*, 10.1.2024. Verkkoartikkeli. <https://www.the-sun.com/news/10055175/carlos-paez-1972-andes-plane-crash-survivor/>. [haettu 14.5.2026].
- Schofield, Blanca: Retelling the 1972 Andes plane crash story: a survivor speaks out. – Daniel Fernandez Strauch talks about how he had to eat the bodies of dead friends in his fight for survival – and the Netflix number one film Society of the Snow. *The Times*, 13.1.2024. Julkaistu alunperin 13.12.2023. Verkkoartikkeli. <https://www.thetimes.com/life-style/article/you-cant-understand-cannibalism-from-the-comfort-of-the-cinemasociety-of-snow-andes-plane-crash-survivors-cannibalism-film-netflix-8w6sbk5kv>. [haettu 14.5.2026].

Audiovisuaalinen aineisto

- Lumen yhdistämät* (Society of the Snow) (La sociedad de la nieve). Sk: J.A. Bayona, Bernat Vilaplana, Jaime Marques-Olearraga, Nicolas Casariego Cordoba. O: J.A. Bayona. N: Enzo Vogrincic (Numa Turcatti), Agustin Pardella (Nando Parrado), Matias Recalt (Roberto Canessa). M: Michael Giacchino. T: Belen Atienza, Sandra Hermida & J.A. Bayona. 2023. Netflix. Elokuvan kesto 2h 25min.
- Banff Centre for Arts and Creativity (kanava): *Nando Parrado Interviewed by Geoff Powter* (From the 2006 BMFF Program). 16.4.2016, YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=SAFOKOPTqb8> [haettu 27.4.2026].
- Erwin Perez PR Consultant (kanava): *La Tragedia de Los Andes* (1972). Testimonios de Roberto Canessa y nando Parrado, recién rescatados. 20.9.2016, YouTube. [haettu 27.4.2026].
- Elemen Ope (kanava): *1972 Andes tragedy rescue footage with interviews*. 6.8.2024, YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=o6jXExiHMb4> [haettu 27.4.2026].
- Roque "roquetenerife" Taurisano Nardone (kanava): DOCUMENTAL-NAUFRAGOS-SOBREVIVIENTES DE LA CORDILLERA DE LOS ANDES – ENGLISH SUBTITLES (Documentary tragedy of the Andes – English Subtitles). 7.7.2014, YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=n78f0NbncuE> [haettu 27.4.2026].

Verkkosivut

Collins Dictionary: Definition of 'Hail Mary'. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/hail-mary> [haettu 27.4.2026].

Väre, Tiia: Ave Maria – rukouksen ja musiikin vaikutukset verenkierron rytmeihin. Yle, 15.11.2005, Päivitetty 28.12.2015. <https://yle.fi/a/20-44207> [haettu 27.4.2026].

Raamattu.fi: 1. Mooseksen kirja 22 – Jumala koettelee Abrahamia.

<https://www.raamattu.fi/raamattu/KR92/GEN.22> [haettu 14.5.2026]